

**Commentariorum ac disputationum,in tertiam partem divi
Thomae tomis quinque**

Priorum vigintisex Quaestionum eius Partis expositionem complectens

Suárez, Francisco

[Köln], 1617

Sectio quinta. Vtrum in Christi satisfactione vera, & propria iustitia
intercesserit

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93775](#)

tantam hominum multititudinem ad gloriam perdere, quamvis singula individua non elegerit, usque ad præsumptionem originalis peccati. Secundo modo intelligi potest etiam materialiter, scilicet, quia hos homines in individuo designatos, & in tantum multitudine dicitur Deus, ut cum Christo regnarent, etiam ante præsumptionem originale peccatum: & iverque modus ad rem præsentem sufficit: posterior tamen omni ex parte magis satisfacit, quia ita sit, ut idem, qui absque peccato Ad eificaciter saluandi essent, eificaciter etiam fuerint per Christum redempti: fmo hinc ratio reddi potest, ob quam Christus non obtulit eificaciter redemptionem suam pro pluribus, quia, scilicet, non plures fuerant a Deo electi. Et hic posterior modus dicendi & explicandi diuinam prædestinationem electionem, non solum proper difficultatem præsentem, sed per se, proper alias rationes mihi magis probatur, magisque consonane perfectioni diuinæ prouidentiæ videtur, quæ attingit a fine usque ad finem fortius, & disponit omnia suauiter, & ita incipiens in intentione a consummata gloria prædestinationum, ad eam consequendam ordinat alia media, etiam ipsam permissionem originale peccati. Ex quo consequenter dicendum est, ex vi illius decreti eosdem homines esse saluandos, etiam Adam non peccasset, per alia media, quæ tunc Deus ordinasset. Neque enim deset illi via ac modus efficiendi, ut omnes illi homines prædilecti naturaliter generarentur, etiam si peccatum non interuenisset.

Alia nō spon.
hād p̄mā
mūlūm.

Tandem, si cui placuerit, prædictam questionem incertam cuitare, dicere etiam potest ad difficultatem propositam, nihil referre ad perfectam Christi redemptions, quod plures vel pauciores homines in uno statu, quam in alio saluentur, quia sicut lapsus primo fuit in tota natura, ita satisfactione Christi per se primo pro toto genere humano oblatâ est; & ad hoc fuit sufficientissima, & quanum est ex se, eificax ad omnes. Quod vero non omnibus, sed paucioribus applicetur, non pendet primario ex sufficientia & infinitate illius, sed ex profundo mysterio diuinæ prædestinationis, de quo latius in propria materia differendum est.

SECTIO. V.

Vtrum in Christi satisfactione vera, & propria iustitia intercesserit.

Quesitio
difficultas,
duplicita
tis.
dīf.

D^rplex dubitandi ratio, & vtraque sane grauis & difficilis occurrit in questione proposita. Primo est, quoniam vera, & propria iustitia inter personas distinctas esse debet, nam iustitia virtus est, quæ essentialiter alterum respicit: ut cum Aristotele, Ethic. capit. 1. ceteri docent: sed hoc non potest conuenire proprie in satisfactionem Christi. Primo, quia Christus per se primo satisfecit Deo pro hominibus, ipse autem non est alter a Deo, cum Deus ipse sit, ergo eius satisfactione non fuit ad alterum: nam illa vox, ad alterum, distinctionem suppositorum indicat, vt sentit D. Thom. 2. 2. quæst. 58. art. 2. Secundo, quia, si satisfactione Christi ad aeternum Patrem comparetur, licet personaliter ab illo distinguatur, in ordinationem ad propriam iustitiam illa distinctione non sufficit, quia inter filium & patrem non intercedit propria iustitia, teste Aristot. Ethic. capit. 6. quia filius est aliquid patris, & quasi pars eius ut docet D. Thom. 2. 2. quæst. 58. articul. 4. Tertio quia Christus non simpliciter in quantum Deus, sed in quantum homo satisfecit, at vero in quantum homo est creatura, & seruus Dei, ac denique quidquid est, Dei est, sed inter seruum, & dominum, hæc ratione non intercedit propria iustitia, teste Aristotele supra, ergo.

A Posterior ratio dubitandi est, quia satisfactione secundum Christi, nec ut ab ipso procedebat, & offerebatur patri, erat actus veræ, & propriæ iustitiae: nec ut ab ipso Deo, & aeterno Patre acceptabatur, ergo nullo modo. Explico, & probo primam partem antecedentis: quia Christus non tenebatur ex iustitia mori pro hominibus, aut satisfacere pro illis, poterat quidem teneri ex obedientia, vel ex charitate, si preceptum illi impositum est, quod modo non dispuo, tamen ex iustitia non est unde potuerit obligari; ergo illa satisfactione, ut ab illo procedebat, non erat actus iustitiae, repugnat enim esse actum iustitiae sine iustitia obligatione. Dicitur fortasse, ex pacto aliquo, ut fideiustore hominum, potuisse teneri ex iustitia; Sed contra, quia ipsum homines non tenentur ex propria iustitia satisfacie Deo pro peccatis, sed ex poenitentia, vel religione, ergo quoniam demus, Christum in se suscepisse debitum, & obligationem hominum, non potest illud ad iustitiam pertinere, quia non potest esse maior obligatio fideiustoris, quam principalis debitoris. Et confirmatur, quia in Christo homine non fuit alia propria iustitia, vel alterius rationis, quam sit in aliis hominibus, sed nulla propria iustitia humana habet actum circa Deum, ut constat ex materia de Religione, & de Poenitentia, & patet breuiter: quia si aliqua versatur, maxime iustitia commutativa, sed haec non, quia proprie versatur in commutationibus dati, & accepti, ut constat ex 5. Ethic. cap. 2. & 4. unde proprie constituit æqualitatem in his rebus, quæ sunt unius, & non alterius, & inter eos, qui habent iura, & dominia coniuncta, quique inducunt utilitatem, vel damnum recipere possunt: quæ omnia non habent locum in ordine ad Deum.

C Probatur iam altera pars antecedentis, scilicet, rite in Deo ipso fuisse actum iustitiae, satisfactionem Christi suscepere, vel acceptare, primo, quia nulla persona offensa tenetur acceptare satisfactionem ab alio, quam ab ipso offendente, ut patet ex communis sensu omnium hominum, qui prudenter, & secundum moralem estimationem de satisfactione iudicant: & ratio sumi potest ex differentia inter satisfactionem, & restitutionem, restitutio enim respicit res ipsas, vnde si reddatur res æqualis, nihil refert, quod ab uno, vel ab altero reddatur: at vero offensa, & similiter satisfactione, respicit actiones, & personas, & ideo nullus tenetur ad acceptandam satisfactionem, nisi ab eadem persona, quæ illum offendit, quia alias non videtur proprie resarciri improprio illa, vel in æqualitas, quæ inter personam offendentem, & offendam intercessit. Secundo & maxime, quia obligatio, vel debitum iustitiae, non habet locum in Deo, videtur enim quandam imperfectionem præ se ferre: vnde Anselm. in Proslogio cap. 10. & 11. Iustus ei, inquit ad Deum, non quia reddit debitus, sed quia facit quod docet.

Anselm.

E Propter hæc dici posse videtur, iustitiam hanc quæ satisfactione Christi tribuitur non appellari iustitiam, quia propriam, & veram rationem formalem iustitiae habeat, sed propter quandam analogiam, seu similitudinem, quam habet cum propria iustitia, vel commutativa, quatenus in compensanda offensa diuina fernaut æqualitatem rei ad rem, vel vindicativa, quatenus peccata hominum in se ipso condigne vindicavit. Cui dicendi modo fauunt Theologi, qui communiter negant, esse in Deo propriam iustitiam ad alios, atq[ue] adeo etiam ad Christum, generaliter n. loquuntur, vnde etiā si, nec Christi ad Deū posse esse verā iustitiam, hæc n. correlative esse evidetur: illam vero sententiam docent in 4. d. 46. Scot. Dur. & Palud. qu. 1. fundari in hoc, quod inter Scot. Deum, & creaturam non potest æqualitas confitui Durand. Bonau. autem ibi art. 2. q. 1. ad 1. secutus Alens. 1. par Bonau.

q. 32. Alens.

D.Thom.

Capreol.
Caseran.
Ferrar.
Ricard.

q. 39. mem. i. in eo fundatur, quod in Deum non a tia, quomodo autem id possit explicari, & persuaderi, in solutione secundæ difficultatis melius dicetur.

Ad primam ergo difficultatem sunt nonnulli, *1. Reffon.*
 qui ut propriam iustitiam in Christi satisfactione rucantur, dicunt, illum Patri, non autem sua diuinæ persona satisfecisse, quod ex Scriptura confirmant, quæ frequenter ita loquitur, ad Ephes. 2. *Ephes. 1.*
Per ipsum habemus accissum ambo in uno spiritu ad Patrem: *1. Ioan. 2. Aduocatum habemus apud Patrem*: & *Ioan. 14.*
Ioan. 14. 15. & 16. Sepe Christus ad Patrem orat pro nobis, quo supposito facile expediunt obiectionem, *15 & 16.*
que fiebat de iustitia inter Patrem, & filium, cum enim Aristoteles negat inter patrem, & filium intercedere veram iustitiam, aperte loquitur de filio, qui est sub cura paterna, & non habet propria bona, nec censetur habere aliam voluntatem præter voluntatem patris: at vero si inter homines etiam loquamur de filio iam emancipato, & habente propria bona, propriamque voluntatem, recte potest inter eum, & patrem veratio iustitiae intercedere, in proposito ergo quamvis Christus, ut Deus, & Filius Dei naturalis non possit verum actum iustitiae erga Patrem suum exercere, non quidem quia sit pars eius, vel sub cura eius, huiusmodi enim imperfectiones non cadunt in Deum, sed quia est eiusdem subtilitas, & voluntatis cum ipso, ramen idem Filius in alia natura potest iustitiam ad Patrem suum exercere, quia est persona distincta, & habet naturam & voluntatem distinctam, per quam potest veros actus iustitiae perficere.

Sed hic modus, quatenus negat, Christum & *Reffon.*
Ch. istius sa-
bi, & toti Trinitati satisfecisse pro nobis, omnino mihi displiceret, potius enim dicendum est, primo,
*ac per se satisfecisse Deo, & consequenter tribus personis, ut unus Deus sunt, quæ est aperta sententia Pauli. 2. ad Corin. 5. dicens. Eras Deus in Christo, mandans reconcilians sibi, ubi sicut Deus dicitur esse in Christo ratione diuinæ naturæ, ita ratione eiusdem dicitur reconciliare mundum sibi. Ecce intelligunt ibi glossæ & expatores, & Augustinus serm. 120. de tempore. Vnde ibidem dicitur, *Omnia ex Deo. Qui nos sibi reconciliavit. Sicut ergo omnia sunt ex Deo, ut sic & à tota Trinitate, ut est unus Deus, ita Christus nos reconciliavit Deo, & toti Trinitati, nota vero ibi Chylos. Homil. 11. Sicut per Chryso.**

*Ambr. 3. de Fide. cap. 5. Deus, inquit, erat in Christo mundum reconcilians sibi: hoc est omnipotens diuinitas. Aut si Pater in Filiō, sicut Filius in Deo Patre, & subtilitas virginea & operationes unitas non negatur. Vnde ad Ephes. 2. paulo ante verba, quæ super citata sententia afferbant, att Paulus. Iste enim est pax nostra, quæ cit viraque unum, & infusa: vi duos condit in se ipso in unum novum hominem faciens pacem, & reconciliat ambos, in uno corpore, Deo. Sic etiam 1. ad Timoth. 2. vocat mediatorem Dei, & hominum; Dei, 1. Tim. 2. scilicet, quatenus Deusest, ut late tractat Cyril. lib. 12. Thesaur. cap. 10. & attigit August. 9. de C. *Augustin.*
*Enarrat. 2. in Psalm. 29. interrogat: Quid est mediatores esse? inter Patrem, & homines? non, sed inter Deum, & homines; quid est Deus? Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: inter illam Trinitatem, & bonum infinitatem mediatores facti est homo: quæ verba transcriptit Beda. 1. ad Timoth. 2. & Ansel. ibid. vnde idem August. lib. 10. de Civit. cap. 20. Cum in forma, inquit, Dei *Anselm.*
sacrificium magis voluit esse, quam sumere. Et ad euodem modum Cyril. Alex. in defens. anathemat. ad Eu-
*optimus; Non ut maiori, inquit, offerat sacrificium, sed sibi ipse & Patri.***

Ratione

Virtus a
liqua Deo
proprietati
bus, quid
specandum
sit.

Prius tamen quam ad hoc accedam, notandum est, ut virtus aliqua, vel actus eius dicatur proprie reperiri in Deo, non opere, ut eodem modo, & cum omnibus imperfectionibus in Deo sit, quo in hominibus, vel inter homines reperitur. Nam si hoc esset necessarium, nec misericordia proprie esset in Deo, quia in eo non est compassio: neclerabilitas, quia non priuat eis bonis, quæ alijs communicat, nec vindicatio, quia non se ruerit, vel seruat incolument, alios puniendo: nec scientia, quia non discurrit, neque assensum conclusionis colligit ex assensu principi. Denique hoc generali ratione constat, quia cum hæc attributa, virtutes & perfectiones non vnuoce, sed analogice dicantur de Deo, & nobis, quanquam in Deo sint proprie, & formaliter, tamen excellenti modo esse necesse est: ut ergo virtus aliqua, quæ in hominibus sit, dicatur proprie conuenienter Deo, sufficit, ut formalis ratio illius virtutis, formaliter, ac proprie in Deo, & in nobis reperiatur: in licet nobis habeat adiunctæ aliquam imperfectionem, quam non habet in Deo, ut in exemplis adductis de scientia, & misericordia videtur est: tunc enim talis imperfectione non est de conceptu formalis illius virtutis secundum se, sed solum illi conuenit, prout in nobis est, cuius signum est, quia præsa per intellectum illa imperfectione, intelligitur manere quædam ratio formalis virtutis, distincta secundum rationem ab alijs virtutibus, vel perfectionibus, quæ formaliter & proprie in Deum conuenit, & in nobis etiam reperiatur. Hoc enim modo, & nullo alio intelligere possumus, alias perfectiones, vel virtutes, quæ in nobis sunt, formaliter, & proprie in Deo reperi, & ad eundem modum philosophandum est de diuina iusti-

Ratione denique hoc sufficienter conuincitur, A caciā satisfactionis Christi, quod ipsa persona di-
uisa est, quā satisfacit, ipsa est hostia, & sacrificium,
& infinitum pretium, ut supra sēpius citatum est,
& Paul. ipsi filio tribuit, quod fuerit summus Pontifex, & dignum sacrificium obtulerit, & ideo causa salutis fuerit omnibus obtemperantibus sibi: ad
Hebr. 5. vbi exauditus etiam dicitur pro sua reue-
rentia. Hebr. 5.

Neque secundum veram Philosophiam ille mo-
dus loquendi probatur, nam licet verum sit, totam
rationem patiendi, vel operandi esse humanitatem,
tamen quod operatur, non dicitur proprie ipsa hu-
manitas, sed homo, vel persona, & suppositum, quia
illi tribuitur operari, cui perfecte & impliciter tri-
buitur esse, sed id quod est impliciter, tanquam per-
fecta, & absoluta substantia est suppositum. Et ratio
huius propria est, quia cum operari sequatur esse,
non intelligitur res completa ad operandum, donec
intelligatur completa ad existendum: & ideo ope-
ratio non propriæ tribuitur rei, prout incompleta
est in existentia sua, quomodo significatur nomine
humanitas, sed prout absolute existit, ac per se,
quomodo significatur nomine personæ, vt docuit
optimus Damasc. lib. 3. capit. 15. Et hoc ipsum voluit Damasc.
docere Aristoteles cum dixit actionis esse singula-
tum, vel enim in substantiis ipse non distinguunt singularē naturam à supposito, vt videre est, in praedicatis capit. de substantia, & in 7. Metaphy. vbi
hoc latius disputatur, vel certe per rem singularē
intelligit rem, prout à parte rei existit cum omnibus
conditionibus existentia, quarum una est, vt vel
subsistat, vel aliquo modo in alio insit. Et quidem si
actio sit re singulari subsistenti, hoc est esse à supposi-
to: si ab adiacente, vel quasi inhārente alteri; tunc
sicut res illa non est impliciter sui, sed alterius, ita
non censem operari, vt sua, sed vt alterius, & ideo
ad hoc significandum non proprie dicitur ipsa, sed
alterum per ipsam operari: & ad hunc sensum est ex-
plianda illa locutio Augustini, non enim propriæ
humanitas orat, sed est qua Verbum orat, ita enim
loquitur scriptura. Quocirca licet Christus, vt homo
satisfaciat, non inde sit humanitatem satisfac-
re, non enim quidquid dicitur de Christo vt homi-
ne, dicitur etiam de humanitate, vt per se patet.

Sat. 1.
difficultatis
Christus in
quantum
homo satis-
ficiens sibi ut
Deo.

Dicendum ergo est, licet Aristoteles non cognovit eiusdem personæ ad seipsum, secundum diuer-
sus naturas posse veram, ac propriam iustitiam in-
teruenire, quia non intellexit duas naturas, haben-
tes voluntates liberas, & propria dominia suorum
actuum, posse in eodem supposito conuenire: tamen Deo.
supposito hoc mysterio, hanc distinctionem suffice-
re, vt idem Christus, in quantum homo sibi vt Deo
ex propria iustitia satisfaciat, & ibi interuenire suf-
ficientem rationem ad alterum, quia per diuersas
voluntates liberas satisfactio offertur, & accepta-
tur: quod ita verum esse variis modis explicatur.
Primo, quia non minus obedientia, & religio est ad
alterum, quam iustitia, sed Christus vt homo veram
& propriam obedientiam, & orationis, ac religio-
nis cultum præstabat sibi ipsi vt Deo, ergo simili mo-
do offere poterat satisfactionem. Secundo Christus,
vt Deus, est ultimus finis, & vt homo est, me-
diator inter Deum & hominem, sed non vide-
tur esse minus necessaria distinctio inter mediatorem,
& eum, apud quem intercedit, quam in actu
iustitiae sit necessaria; ergo. Tertio, hic homo Christus, habet proprium dominium per voluntatem
humanam eorum actum, quo libere per ta-
lem voluntatem operatur, quod distinctum est
à domino proprio voluntatis diuinæ, nam hoc est
altius, & commune tribus personis, illud vero est
inferioris rationis, & proprium Christi hominis:

sed

Hæc tamen responsio, & difficultatem non eu-
cuat, & aliena est à modo loquendi, & sentiendi
omnium Patrum. Primum constat, quoniam vel
humanitas per se non sufficiet ad talēm satisfac-
tionem, vel certe si adhuc aliquo modo dicatur
potens, id habere debuit à supposito, cui unica est,
iuxta ea, quæ in praecedenti dubio dicta sunt, &
quæ inferioris de satisfactione puri hominis dicen-
tur; semper ergo superest eadem difficultas, quo-
modo idem suppositum fuerit ratio satisfaciendi
sibi ipsi. Secundum ex dictis etiam patere potest,
omnes enim Patres in hoc maxime ponunt effi-

sed ubi sunt distincta dominia & iura, sufficit, ut posse Christus in quantum homo sit seruus) respondet, fit intercedere iustitia: ergo.

Quarto, si Christus per assumptam naturam peccare potest, veram iniuriam faceret Deo, & toti Trinitati, vel si Angelus humanitatem assumeret (sive id fieri possit, sive non inter humanam, & Angelicam voluntatem huius personæ, posset esse discordia, & hic Angelus posset huius homini iniuriam inferre: sed ubi est sufficiens distinctio, ut possit intercedere vera iniuria, etiam, ut possit intercedere vera iustitia: ergo. Tandem, quamus suppositum sit, quod operatur, tamen ratio & principium operandi est natura: subsistens enim solum est, quasi complementum ad operandum requisitum, ergo, vbi est distinctio naturarum, cum sit distinctio principiorum, quæ per se concurreant ad actionem, licet subsistens sit eadem, sufficit, ut intervenire possit vera ac propria iustitia. Nec contra hoc aliquid obicitur in prima ratione dubitandi, supra posita, quod difficultatem ingrat: quia licet Christus simpliciter non sit alter à Deo, quatenus his vocibus significatur, ipsum non esse Deum, tamen habet naturam alteram à natura diuina: & hoc satis est ad rationem iustitiae, ut ostensum est.

Dices, actiones sunt suppositorum, & non naturarum: ergo non satis est naturarum diuisio, nisi etiam sit suppositorum: alias cum suppositū sit, quod satisfacit, & cui sit satisfactio, idem satis faceret sibi ipsi, quod videatur repugnans. Respondent aliqui, esse idem suppositum secundum rem, ratione tamē diuersum, ve diuinum & humanum, & hoc satis esse cum naturarum distinctione. Sed hæc distinctio rationis, si actualis & propria intelligitur, est impetrans, cum sit valde extrinseca: si autem fundamentalis & virtualis, nihil est aliud, quam quod eadem subsistens terminet duas naturas, & per unam satisfaciat sibi, ut subsistenti in altera. Et hæc responsio est, quæ à nobis est data: hoc enim modo non repugnat, idem satisfacere sibi ipsi, ut est individuum ad suppositum diuersarum naturarum. Neque hæc identitas suppositi minuit perfectionem iustitiae: quia solum illa distinctio necessaria est, quæ sufficiat ad essentiali rationem iustitiae, solumque requiritur, ut quedam conditio necessaria, ut ratio & habitudo iustitiae locum habeat, quæ supposita, maior vel minor perfectio iustitiae, non est ex maiori vel minori distinctione pensanda, sed ex obiecto & aliis propriis ac positivis conditionibus iustitiae.

Dicit aliquis: Quædam peccata sunt contra Christum, non tantum ut Deum, sed etiam ut hominem, ergo pro illis scilicet non potuit Christus plenè satisfacere, nisi satisfacendo sibi ipsi per eandem naturam. Respondet, propriam rationem peccati sumi ex iniuria facta Deo, ut Deus est, & per auerionem ab eo ut sic, & ita pro peccato, propriè loquendo, Deo, ut Deus est, sit satisfactio. Rursus, quia Deus est supremus Iudex, habens iuri puniendo peccata, non solum, ut sunt aueriones ab ipso, sed etiam secundum omnem malitiam, quam habent, ita etiam sit satisfactio Deo pro pena peccatis debita, & hoc modo satisfecit Christus pro nostris peccatis coram Deo, etiam pro illis, quæ contra eius humanitatem facta sunt: at vero considerando in illis peccatis malitiam, quam habent specialiter, ut sunt iniuriae factæ huic homini, sic non oportuit, ut CHRISTVS satisfaceret pro illis, sed quantum in se erat, liberaliter ea condonaret, sicut etiam non satisfecit Petrus, aut Ioannis pro iniurias illis factis à Paulo & Francisco: sed necesse est, ut vel illi remittant offensam, vel isti satisfiant, si possunt.

Alio vero, quæ de filio & seruo obiciuntur, facili sunt, nam de filio verum est, quod dicebat prima sententia: de seruo (non disputando nunc, an

Christus in quantum homo sit seruus) respondet, triplex ex capite fieri, vel intelligi posse, ut seruus ad dominum, non sit perfecta iustitia. Primum, quia seruus nullius rei haberet proprium dominium: & hoc modo verum est inter homines non intercedere iustitiam commutativam inter seruum, & dominum sicutem, quoad ea, in quibus seruus non habet dominium. Sed hæc ratio non procedit in Christo, quia, ut infra videbimus, sufficiens habet aliquid proprium, quo possit ex perfecta iustitia satisfacere, præsertim, quia hæc iustitia non est illa imperfecta ad dominum, quæ consistit in datis & acceptis, sed num non sit potius pertinet ad illam, quæ est in defensione honoribus, quæ non ita requirit proprietatem, & dominum, minimum distinctum, ut infra dicam. Secundum caput esse potest, quia seruus propter indignitatem, vel vilem conditionem suam non potest reddere aquale: quam rationem reddit Aristoteles 7. Ethicorum, capite ultimo, propter quam filius non potest patri reddere aquale, etiam in defensione honoribus: sed hoc non habet locum in Christo, cuius persona nullo modo est inferior persona patris: unde licet admittamus, possit aliquo modo dici seruum secundum humanam naturam, quantum ad conditionem naturæ creatus, non tam enī quantum ad conditionem seruilem, nec quantum ad indignitatem personæ, & ideo potest reddere aquale, ut supra à nobis probatum est. Tertium caput esse potest ex ipsam ratione servitutis, cui videtur repugnare omnis ratio iustitiae, quia quodammodo tollit perfectam distinctionem, & rationem ad alterum, quia seruus est res quædam ipsius domini: sed hæc ratio etiam inter homines falsa est, quia in multis potest intercedere vera ratio iustitiae inter seruum & dominum, si alii conditions non deficient: & hæc de prima ratione dubitandi in principio posita.

Secunda difficultas duas habebat partes, alteram de actu iustitiae Christi ad Deum, alteram de actu iustitiae Dei ad Christum. Ad priorem dicitur primò, ad exercendum proprium actum iustitiae, non semper esse necessarium operari ex propria & rigorosa obligatione iustitiae, sed interdum satis esse operari ad constitendum proprium, ac verum medium iustitiae, intuitu ipsius iustitiae, & exequitatis, etiam si absque obligatione fiat: nam imprimit hoc ita esse ferre in omnibus aliis virtutibus manifestum est, cur ergo in actu iustitiae inueniri non poterit? Deinde declaratur exemplo: Deus enim cum punit peccatores, actum iustitiae vindicatio exercet, quæ propria iustitia est, & ad commutativam pertinet, ut constat ex D. Thom. 2. questione 108. articulo 2. ad primum, & in specie de hoc actu diuina iustitia id docuit Soto in 3. libro de iust. questione 5. art. vi. ad 1. & tamen Deus non punit peccatores, quia ad hoc ex iustitia teneatur, posset enim sine iniustitia non viciari. Ratio denique hoc suadet, quia ut actus sit proprii aliorum virtutis, satis est, ut in obiecto eius reperiatur honestas illius virtutis, & quod intuitu illius honestatis fiat: quod totum fieri potest sine obligatione. Ut ergo in exemplo posito, voluntas, quæ Deus vult punire peccatores, ratione distinguuntur ab aliis voluntatibus liberalitatis, aut beneficentiae, seu misericordiae, & secundum propriam rationem honesta est, quia fertur in obiectum propter exactitatem, quæ in illo est, & hoc est satis, ut sit actus iustitiae, nec potest concepi in Deo alia virtus, ad quam pertineat: ita ad hunc modum illa voluntas satisfaciendi Deo, quæ fuit in Christo homine, quævis demus non fuisse ortam ex obligatione iustitiae, possimus intelligere habuisse honestatem iustitiae, quia per eam intendebat constituere inter Deum, & homines quandam exactitudinem recompensando iniuriam factam Deo, idque propter honestatem propriam factam obiecti, quæ ad honestatem iustitiae pertinebat, ut si aliquis homo vellit pro alio debitum

debitum solvere, formaliter intendens, ne alius patitur iniuriam, & ut aequalitas illi seruitur, re vera faceret actum habentem honoratum iustitiae, nam, licet verum sit, huiusmodi actus sufficienter fieri posse ex charitate, vel misericordia, & frequentius fortasse ita fieri, tamen ad saluandam proprietatem iustitiae satis est, in obiecto esse honestatem, quam potest quis per actum iustitiae intendere, etiam si non teneatur.

Secundo dicitur non esse necessarium, ut intercedat vera & propria iustitia inter duos, ut vterque operetur ex propria iustitia, seu proprio & formaliter actu iustitiae, satis enim est operari, quantum in re necesse est ad aequalitatem iustitiae constituantur, licet non sit ex formalis actu iustitiae, declaratur exemplo, cum enim praemia sunt proposita, hoc vel illud operantibus, qui operatur ad premium consequendum, non necesse est, ut ex iustitiae operetur, potest enim operari propter suum communidem, sed tamen in re exhibet, quicquid necessarium est, ut premium ex iustitia donetur: & eodem exemplo etiam intelligitur, recte fieri posse, ut aliquis non operetur ex obligatione iustitiae, & tamen quod posita eius operatione intercedat inter eum, & alium, circa quem operatur propria ratione iustitiae. Sic ergo in proposito, quamvis deus voluntatem satisfaciendi in Christo, nec fuisse ex obligatione iustitiae, neque etiam fuisse verum actum iustitiae, intelligi potest satisfecisse ex vera & propria iustitia, quia talem satisfactionem exhibuit, cui ex perfecta aequalitate, & iustitia debebatur remissio poenae, vel culpe, pro qua satisfaciebat; sicut vere aliquis mereatur ex iustitia, quamvis neque ex iustitia teneatur mereari, neque dum meretur, actum aliquem iustitiae operetur.

Et ex hoc obiter intelligitur, quod, pro his, quae dicimus, notandum est: ut inter duos intercedat propria & vera ratio iustitiae, non esse necessarium, ut ratio, vel obligatio iustitiae in vitroque sit ratio reprocata, ut sit omnino eiusdem rationis, nam licet in iustitia commutativa humana hoc repriatur, quia extrema sunt eiusdem ordinis, & medium inter ea constituendum est eiusdem rationis, tamen hoc non est per se necessarium, ut in exemplis potest facile declarari potest: & in iustitia distributiva, & legali potest bene intelligi: accidere enim potest, ut cuius ex iustitia legali tenetur pugnare pro Republica, & postquam pugnauit, Princeps ex iustitia distributiva teneatur debitum premium illi conferre. Erratio est, quia fieri potest, ut extrema, & iura eorum sint diuersum rationum, ut magis etiam ex sequentiibus constabit.

Tertio dicitur, proprie iustitiae obiectum esse ius, unde vnde bicusque inuenitur verum, & proprium ius, potest habere locum vera & propria iustitia, qui inclinet ad seruandum tale ius, vel si lassum fuerit, compensandum. In Deo ergo, respectu hominum est verum, & excellētissimum ius, ut illi satisfiat pro peccatis hominum: vnde in ipsi hominibus est specialis virtus, qui inclinat ad seruandum Deo ius, à qua in peccatoribus nascitur obligatio, & voluntas satisfaciendi Deo, qua quidem virtus ad iustitiam pertinet, vt Diuus Thomas inferius docet quāst. 85. Et quantum ad ius diuinum, quod respicit, & obligationem, quam inducit, perfectior virtus est, & fortius obligat, quam vulgaris iustitia inter homines: solum deficit à ratione iustitiae, quia non potest reddere aequaliter Deo pro offendī in illum facta: nam si hochaberet, verior, & perfectior iustitia esset, quam iustitia commutativa, qui inclinat ad compensandas iniurias hominibus factas. Christus ergo Dominus, quamvis pro peccatis proprijs nec habuerit, neque habere potuerit hanc obligationem iustitiae ad Deum, tamen ut constituit, sicut caput hominū, & suscepit onus satisfaciendi pro hominibꝫ;

Fr. Suarez. Tom. I.

dici potest subiisse hanc obligationē, quasi ex pacto inter ipsum & Deum, aliunde vero, quia propter dignitatem personæ sua potuit ad aequalitatem satisfacere, nihil in illo defuit ad veritatem, & proprietatem iustitiae.

Sed difficultas est, quānam fuerit hæc iustitia seu virtus, per quam Christus satisfactionem suā exhibuit aeterno Patri suo pro peccatis hominū. Aliqui enim, ut ab hac difficultate facile se expedire videantur, dicunt non esse necessarium aliquā singularem virtutem ad quam munus hoc satisfaciendi pertinerit, sed hoc aiunt fuisse munus omnium virtutū Christi: satisfecit enim pro nobis per obedientiam Factus obediens usq; ad mortem, per humilitatem, dum humiliavit semetipsum, &c. per patientiam, quando ut agnus mansuetus dicitur est ad victimam: & sic de alijs. Sed hoc nec declarat, neque expedit difficultatem propositionis, quia, licet verum sit, actus exteriores seu imperatos satisfaciendi, seu executionem satiationis (Prima op̄la) (no repellere) actionis (vt sic dicam) per plures virtutes exerceri, tamen interior affectus & voluntas satisfaciendi, quæ dici possunt imperium satisfactionis, & proprius actus immediate elicitus à virtute per se ac formaliter intendente satisfactionem: hic (inquam) singularē: ac propriam virtutem requirit, nam habet propriam & singularem honestatem, proprium ac singulare motuum, & formale obiectum. Et confirmatur, nam propterea causas huiusmodi ad usum in nobis propriam virtutem postulat. Declarandum ergo supereft, quānam fuerit hæc virtus in Christo Domino.

C Dicunt ergo aliqui, fuisse in Christo specialem secundādē quādam virtutem, quam vocant propriā & perfēc- pinto. Etiam iustitiam ad Deum, quā in ipso solo locum habuit, quia ex perfecta iustitia potest Deo reddere aequalitatem: alij vero homines, cum hoc non possint, non sunt talis virtutis capaces. Quā sententiam aliqui hanc ratione impugnant, quia nullā virtutem creatā ex vi sua specie potest operibus Christi conferrē infinitam dignitatem, & valorem, ratione cuius potest Christus aequalitatem Deo reddere. Neque etiam potest imperare actus aliarum virtutum quatenus cūdem infinitum valorem habet, ergo, vel impossibilis, vel superflua est in Christo huiusmodi specialis virtus, cum ex vi sua non possit aequaliter reddere. Antecedens probatur, quia opera Christi non possunt habere infinitum valorem ab aliquo virtute creatā, sed tantum ab in creatā persona Verbi. Sed hæc ratio non recte concludit, quia nō est de ratione perfecte iustitiae, ut ipse conferat operi valorem illum, seu quantitatem à qua habet, ut aequalitatem constituit, sed satis est, ut aliud de supponat potestatē seu facultatē reddendi aequaliter, & quod inclinet voluntatem ad vitendū illa potestate, & sic principium eliciendi actum, quo voluntas vult, seu imperat tam vsum: ergo, quamvis in Christo non possit virtus creatā conferre infinitum valorem, poterit voluntas eius esse capax virtutis efficaciter intendenter actum talis valoris, quamvis facultas vel principium illius aliunde proueniat. Consequentia est evidens, quā amplius in hunc modum declarari & confirmari potest: quia satisfactione infinita Christi, quatenus à persona Verbi habet infinitum valorem, est obiectum per se amabile & eligibile secundum rectam rationem, ut medium aptissimum ad constitutandam inter Deum & hominem aequalitatem: ergo sub ea ratione potest esse obiectum alicuius virtutis moralis, etiam si ipsam virtutem non conferat valorem, sed tantum inclinet voluntatem ad illum, & ad actum in quo reperitur. Quod etiam humanis exemplis declarari potest, nam inter homines iustitia commutativa inclinat ad reddendū aequaliter tam in restituendis rebus, quam in satisfaciendis iniurijs, & tamen non dat ipsa iustitia facultatem ad id praestandum, sed temporales diuitiae

F dante

dant facultatem restituendi, & personæ dignitas vel A modi speciale virtutem, tum etiam quia gratia autori: as adiuncta alijs actionibus physicis, quibus honor redditur, vel iniuria refarcitur, dant facultatem satisfaciendi: virtus autem solum inclinat voluntatem, ut velit ea vti facitate. Idem videlicet in satisfactione pro pena temporali, quæ nos possumus apud Deum exhibere: nam virtus penitentia, & g est, à qua in nobis prouenit per se ac formaliter affectus huius condignæ satisfactionis, & tamen valor, quem habet nostra actio peccatis, ut æqualeat temporali pena debita pro peccato, non prouenit virtute penitentia, sed maxime à supposito grato, & à caritatis affectu, & quantitate doloris: sic ergo possit facile in Christo intelligi. Tandem, si illa ratio efficax esset, etiam probaret, nullam esse possibilem in Christo virtutem, quæ sit principium huiusmodi æqualis & instæ satisfactionis, imo etiam probaret, neque plures virtutes, simul aut diuisæ sumptus posse hoc munus exercere: quia neque villa virtus, neque omnes simul possunt conferre actui infinitum valorem: quia omnes sunt virtutes creatae, & valoribus soli esse potest ab increata dignitate, consequens autem est aperie falso, ut partim ostensum est, partim ex descendis constabit.

Nihilominus tamen propter alias rationes mihi displiceret hæc sententia, nimirum, quia virtus per se ac formaliter non respicit facultatem, sed voluntatem, nèp effectum, sed affectum, & ideo virtus hæc, qua Christus voluit Patri satisfacere, quantum ad habitum saltum, non est species distincta ab omni

Hic obserua q̄d in puris hominibus esse potest, præsentum ab illa, quæ inclinat hominem ad conseruandum illud sum diuinum ius, vel reparandum illud, si lassum fuerit. Nam huiusmodi virtutes conueniunt in formaliter honestate ac motu, solumq; differunt in potestate, seu facultate operantis, quia Christus potest ad æquatæ satisfacere diuino iuri, quod alii homines non possunt. Hoc autem non sufficit, ut virtutes sint specie diuersæ, tum quia, ut dictum est, virtus per se non respicit effectum, sed affectum. affectus autem sumit rationem suam ex formaliter motu, quod in præsenti est æqualiter circa diuinum ius tum etiam quia ex illa differunt, ad summum, sequitur, Christum per illum habitum potuisse elicer perfectam & efficacem voluntatem satisfaciendi D E O ex perfecta iustitia, quam nulla creatura habere potest, non ex defectu virtutis, sed ex defectu facultatis: potest tamen purus homo habere simplicem affectum ad illam satisfactionem, & voluntatem conditionatam, quia vellet ita perfecte satisfacere si posset: qui actus omnes ad eandem virtutem pertinent. Et confirmatur primo; nam etiam in gratitudine, seu gratiarum actione, reperitur hæc differentia inter nos & Christum, quod non possumus reddere Deo condignas gratiarum actiones pro beneficiis acceptis: Christus autem potest: & nihilominus gratitudo, seu religio, quæ gratia aguntur Deo, non est distincta species in Christo, & in nobis, quia illa æqualitas vel inæqualitas solum prouenit ex circumstantia personæ operantis, quæ non variat substantiam habitus virtutis, quamvis conferat actu valorem seu estimationem moralem. Atq; idem est de cultu seu adoratione Dei, quæ in Christo est infiniti valoris: & estimationis, & ideo in ratione cultus est quodammodo ad æquatus excellentiæ diuinæ, & tamen non properea requirit virtutem religionis species distinctam: ergo idem est de iusta, seu æquali satisfactione.

Et confirmatur secundo; quia unio ad Verbum non reddit animam Christi capacem aliquius moralis virtutis infusa, cuius alii homines non sint capaces, ergo neque de facto est talis virtus specialis in Christo: Consequentia patet, tum quia nullum relinquitur fundamentum ad fingendam huius-

habitualis, quam virtus & dona infusa comitantur, est eiudem speciei in Christo & in nobis: vnde ergo ex se, omnibus confert easdem virtutes, quarum sunt capaces. Antecedens autem probatur: primo quidem, quia in anima Christi ex unione ad Verbū non est aucta potentia obedientialis passiva, qua recipit virtutes infusas, ut per se notum videretur, quia hæc nihil aliud est, quam ipsa mater anima cum potentia eius: vnde æquæ invariabilis est, ac illa. Et eadem ratione non augetur perversionem obedientialis potentia activa radicalis, & vitalis, maxime cum sola vno formaliter non conferat vni agenti, ut sèp dictum est, & latius q. 13. dicetur. Et declarari hoc præterea potest, quia, si anima Christi separetur à Verbo, posset conseruare omnes habitus infusos, quos habet unita Verbo, ut per se notum videretur, quia illi habitus non habent immediatam dependentiam à personalitate Verbi, ut terminante vniōrem humanæ naturæ: neque ab ipsa unione, quia neque in genere cause materialis ab his pendent, cum nec Verbo, neque unione ipsi inhærent, neq; etiam in genere causa efficientis, quia personalitas Verbi non habet per se vnam propriam actiuitatem, quæ non sit communis Patri & Spiritui sancto: igitur humanitas Christi per se & in proprio supposito existens est capax omnium infusarum virtutum, quas habet unita Verbo, & eadem ratione ceteri homines eandem capacitatem habent, neque est illa virtus, quæ in solo Christo Deo homine esse possit. Sed illi tantum singulare est & proprium, quod opera eius habeant infinitum valorem ad meritorum & satisfactionem, quod non prouenit ex virtutibus creatis, sed ex supposito. Neque oportet, obiectuæ esse int̄erum hunc valorem, per actum aliqui virtutis, ut in re ipsa sit, sed sufficit, quod actus virtutis adiuino supposito elicatur, ut dictum est. Ex quo tandem potest argumentum, nam ad id, quod est proprium, & singulare in Christo, id est, ad efficientia opera infiniti valoris in merito & satisfactione, non est necessaria specialis virtus in fusæ: ergo ad nullum effectum necessaria est. Dices, esse necessaria, ut per eam hie valor infinitus sit obiectus ac efficiatur volitus, ac relatus in compensatione diuinæ iniurie. Sed cōtra, quia ad hoc etiam non est necessaria talis virtus specialis, quia motuum illud non est formaliter diversum à communi motu sequundi æquitatem ad Deum, aut ius diuinum conservandi illud, quod motuum nobis commune est: vnde etiam nos possumus velle, ut æquissima & inlisisma satisfactione Deo fiat, quamvis per nos solos ratione exercere non possumus, quod non est ex defectu moralis virtutis, sed ex impotentiæ & imbecillitate personæ, & ideo hoc non varia rationem virtutis, ut ostendum est.

Relinquitur ergo, voluntatem satisfaciendi Deo, *Tertia opus.* quam CHRISTVS habuit, ortam esse in Christo ab aliqua ex his virtutibus, quas nobiscum habet communes. Sed quænam est illa virtus? Ex istimare quis potest, esse iustitiam communitatiæ, cuius munus est, reddere æquale creditori, quod CHRISTVS fecit respectu Dei, quod non videatur variare rationem formalem, & specificam virtutis: sicut Durand. in 4. dist. 14. questione 2. dixit, virtutem, quæ nos satisfaciamus Deo pro peccatis, eo modo quo possumus, non esse aliam iustitiam communitatiæ. Sed hæc sententia mihi non probatur, nam, ut latius dicam infra tractando de virtute penitentia, virtus, quæ nos inclinat per se ac formaliter ad ius diuinum illud sum seruandum, seu ad non faciendum Deo iniuriam, & consequenter ad satisfaciendum Deo pro iniuria facta, hæc (inquam) virtus distincta est à iustitia communitatiæ, quæ humana iura seruamus, aut reparamus: harum autem virtutum distinctio non inde oritur, quod

quod hominibus possimus reddere æquale, non A tamen Deo (vt multi existimant) quia hæc diversitas non pertinet ad affectum, sed ad effectum; & ideo per se non variat virtutem, vt diximus. Item, quia illa ratio cessat in implenda promissione Deo facta, nam in hoc possimus æqualitatem seruare, tantum scilicet faciendo, quantum promisimus; & nihilominus hoc non spectat ad iustitiam, vel fidelitatem, quæ inclinat ad iura humana seruanda. Ratio ergo, & distinctio harum virtutum ex eo oriuntur, quod ius diuinum est altioris ordinis, quam sit ius humani. Propter quam rationem gratitudo ad Deum, vel ad hominem, & fidelitas implenda promissione Deo facta, vel homini, sunt virtutes diversarum rationum, vt suppono ex 2. 2. quæst. 88. & sequentibus: idem ergo est de usititia. Hæc autem ratio æque procedit in Christo ac in nobis, & ideo etiā in illo gratiarum actio Deo fa. Et obseruatio pro B missionis seu voti Deo n. cuperati, non erant ex gratitudine vel fidelitate humana, sed ex religione vel alia simili virtute, quia obligatio ad Deum altioris ordinis est, quam ad homines, & ius ipsum diuinum similiter maius est, & aliud: ergo iustitia etiam Christi ad Deum diversa erat à iustitia commutativa ad homines, non quia non posset reddere æquale Deo, sed propter eminentiam diuini iuris.

Nihilominus hoc iterum non probatur.

Quarta op. 2. Secundus modus dicendi seu quarta opinio esse potest, illam virtutem esse virtutem pœnitentia, quæ inclinat ad ordinem, & destructionem peccati, quatenus est iniuria Dei, quod tamen non destruetur, nisi per satisfactionem Deo exhibitam; & ideo virtus exhibens, & per se primo intendens hanc satisfactionem, non videtur esse alia nisi pœnitentia. Quæ sententia tribuit potest Marsilius in 4. quæst. 10. ad sextum argumentum, vbi cum dixit: cum Durando virtutem pœnitentia non esse aliam in nobis à virtute iustitiae, consequenter dicit, candem iustitiam perfectissimam esse in Christo; & hoc ipsum in re affirmare cogit Durandus cum negare non posset, iustitiam commutativam erga homines esse eiusdem rationis in Christo & in nobis, & maxime cum ipse non ponat, iustitiam Christi ad Deum fuisse perfectam. Addit vero Marsilius supra hæc verba. Sed in Christo non vocatur hac virtus pœnitentia, quia ille Deum offendere non potuit. Oportet ergo, vt qui hanc sententiam tenerit linguam cohibeat, ne pœnitentiam simpliciter, & secundum illum concepum, qui huic loco formaliter responderet Christo tribuat; quod simpliciter loquendo falsum esset: nam pœnitentia proprie dicit habitudinem ad peccatum præteritum commissum ab illo, quem talis peccari pœnit, quip̄ pro illo satis facit, vel satis faceretur, ut patet ex impositione illius vocis, & communione omnium sensu, significat enim pœnitentia reactionem prioris facti, vel prioris voluntatis, quæ in Christo esse non potuit. Et ideo, quamvis sentire quis possit hanc virtutem, quia Christus formaliter intendebat satisfactionem, esse eiusdem substantia & speciei, cum ea virtute quæ nos de peccatis dolemus, & satisfacere Deo cupimus, quæ in nobis merito pœnitentiam appellatur, non tamen simpliciter asserere debet, illam virtutem in Christo fuisse pœnitentiam, quia sub hac ratione connotat ex parte materiæ seu subjecti imperfectionem Christi repugnantem, scilicet, vel peccatum, vel saltem capacitatem & potentiam peccandi, quæ in Christo non fuit.

Quinta op. 2. Tertius modus dicendi seu quinta opinio esse potest, illam virtutem in Christo non fuisse aliam à virtute religionis; sicut Caietanus 3. par. q. 85. art. 2. dixit, pœnitentiam in nobis esse eandem virtutem cum religione: nam hec duo sere eiusdem rationis sunt: si enim nos inclinamur ad satisfactionem Deo pro peccatis nostris, per virtutem religionis, cur

non magis anima Christi per virtutem religionis volet sufficienter satisfacere Deo pro peccatis hominum? multo enim magis solitus & honoratur Deus satisfactione Christi, quam nostra: si autem munus satisfaciendi ad religionem spectat; solum est, quia est quidam diuinus cultus, & diuini honoris restauratio. Et confirmatur, quia satisfacere Deo nihil aliud est, quam reddere quippiam debitum Deo: sed proprium & adiquatum munus religionis est reddere debitum Deo quocunque illud sit; & ideo munera eius sunt, colere Deum, implere votum, gratias ei agere & familia, quia & honor est debitus Deo, & gratiarum actio, & id quod promissum est. Similiter ergo recompensatio iniurie diuinæ, quatenus est Deo debita, ad religionem spectabit. Vnde satisfactione Christi inter opera religionis in Scriptura sacra ponitur, vi. Ioan. 17. Pro eu. sanctifice me ipsu. n. id est, in sacrificium offero, vt virtute eius facilius fieri possint, iuxta illud ad Hebr. 10. Una oblatione consummavit sacrificator. Atque hæc opinio mihi videtur valde probabilis: sed ad exactam illius explicationem & examinationem oportet, ex professo declarare naturam virtutis religionis, & quam unitatem habeat genericam, vel specificam, quod longum esset & à presenti insituto alienum: & ideo in aliud tempus & opus aliud remittimus.

Quocirca præcisæ ac formaliter respondendo interrogatoriū propositum dicendum est, dari in hominibus specialē virtutem iustitiae ad Deum, cuius proprium munus est diuinum dominium, & ius proprium a crigorosum illæsum seruare, vel, si fuerit illæsum, reparare: quia & hoc obiectum honestum est, & honeste intendi & amari potest ab homine, & ideo aliqua virtute indiget, quæ illud respiciat, quæ merito iustitia ad Deum appellari potest, quia obiectum iustitiae est ius, & vbi est specialis ratio iuris & debiti, specialis etiam à iustitia intercedit: hac ergo virtus etiam fuit in Christo, immo in illo perfectius operari potuit, quam in nobis: ab illa ergo formaliter ac per se procedebat iusta satisfactione, seu satisfactioni affectus & intentio.

Dico autem, formaliter ac per se, quia alia etiam virtutes poterant non solum exercere, sed etiam Vera sententia.

intendere & imperare illam satisfactionem, non tamen sub ratione iustitiae & constituendi qualitate, sed sub alijs rationibus: vt charitas sub ratione amicitiae ad Deum, vel ad proximum, iuxta illud Ioann. 14. Ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem. Et illud ad Ephel. 5. Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea. Et Apocal. 2. Dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Item obediens tria sub propria ratione seruandi preceptum, iuxta illud Ioann. 14. Sic mandatum dedit mihi Pater, si facio. Et ad Philip. 2. Factus obediens usque ad mortem. Sed hæc veluti materialia sunt, formalis autem ratio & honestas satisfactionis est in constituenda seu seruanda æqualitate respectu Dei, & hoc dicimus pertinere ad iustitiam erga Deum. Et huc spectat, quod alibi dicit D. Thom. pœnitentiam esse partem iustitiae. Statim vero occurrebat quæstio tam ad nos, quam ad Christum pertinens, an hæc iustitia in nobis respectu Dei dicenda sit propria ac perfecta iustitia, nec ne, & an sit virtus à pœnitentia distincta. Sed hæc tractanda sunt in materia de poenitentia. Rursum occurrebat quæstio tam ad nos, quam ad Christum pertinens, an hæc virtus sit distincta à religione vel stirpifam religio aut pars illius. Sed hoc in materia de religione disputandum est.

Secunda pars prioris difficultatis erat, quomodo ex parte Dei inveniatur iustitia, in acceptanda satisfactione Christi. Ioannes enim de Medina fecit usum, & alios, propter hanc causam censem non posse satisfactionem hanc, veram rationem iustitiae habere, quia Deus non tenebatur acceptare illam.

altera diff. pars de iustitia ex parte Dei. Ioannes de Medina. Vega.

Soto.
Ledesma.

De potentia
absoluta non
possit pro
missione, po
tius Deus no
acceptare o
pera Christi

Et ideo alij, ut Christi iustitiam defendérent, di-
xerunt, non potuisse Deum non acceptare satisfac-
tionem à Christo oblatam, propter personam digni-
tatem, quæ tanta erat, ut posset inducere in Deo ob-
ligationem acceperandi, cum non possit diuina vo-
luntas ab humana diuini suppositi discordare. Ita fe-
re Soto in 4. dist. 19. q. 1. art. 2. Ledesma 2. p. 4. q. 11. ar.
2. dub. 1.

Sed licet verum sit, opera Christi non potuisse nō
esse grata Deo, & dignissima existimari, & sufficien-
tissima ad satisfaciendum pro hominibus hoc enim
ita necessaria illis conuenit ratione unioinis, vt non
possit ab eis separari manente unione, sicut non po-
test humanitas unita non esse grata Deo: nihilominus
tamen existimo potuisse Deum de potentia ab-
soluta, & nulla interposita promissione, non accep-
tare illa opera in satisfactionem pro hominibus,
quia non iniuoluit contradictionem, non est enim:
vnde talis necessitas imponatur Deo, cum illa accep-
tatio nec cum ipso Deo, nec cum aliqua virtute ha-
beat necessariam connexionem.

Et declaratur, quia hæc necessitas, vel obligatio
non oritur ex iustitia, vt argumentum factum in
principio probat, & infra quæst. 19. ostendemus, ob-
ligationem iustitiae non habere locum in Deo, non
supposita eius promissione: nec oritur (vt sicut dico)
ex obiecto ipso, seu ex infinito valore operum Chri-
sti, quia torus ille valor, etiam si ex coniunctione ad
Verbum sumatur, in se quidem creatum est, & ex-
trinsecum Deo, non ergo potest ex se villam necessi-
tatem inferre diuina voluntati: imo est sub domi-
nio eius, vt libere possit illum non voleat, vsum or-
dinare. Nec oriri potest ex concordia voluntatum,
quia si proprie loquamus, non diuina voluntas hu-
manæ, sed humana dicitur in e debet conformari: vnde
nuncita sit, vt inter has voluntates sit summa con-
cordia, quia Christus semper absolute vult, quod
scit velle Deum, vt ipse velit. Si autem ad rem expli-
candum mente fingamus, non esse reuelatum Christo
homini, quid Deus suo æterno consilio decreveret
circa acceptanda ipsius Christi opera in satisfac-
tionem pro hominibus, & Christum ex simplici affectu
charitatis illi offerre, quamvis Deus illi non accep-
taret, non est propriæ diffensio, aut contrarietas
voluntatum, quia hæc solum est, quando voluntates
discrepant in ratione volendi, vt dicetur infra, q.
18. ergo posset Deus illa non acceptare. Nec vero fin-
gi potest alia radix, vnde hac necessitas oriatur,
quia licet propter dignitatem talium operum, per
se sit valde conueniens illa acceperare, tamen simili-
citer non est necessarium, quia (vt supra diximus)
non cogitur Deus omne id velle, quod conueniens
est, nec deessent illi infinitæ rationes ad non accepta-
dum, si hoc illi placueret, sicut etiam est conueniens,
vt Deus puniat peccatum, non est tamen necessari-
um. Denique potuisse Deus ab æterno ordinare, ne
Christus offerret sua opera pro hominibus, & Chri-
stus deberet illi parere ergo multo magis posset de-
cernere illa non acceperare; etiam si Christus per
humanam voluntatem hoc desideraret, nunquam
enim posset hoc ita efficaciter, & absolute velle,
quoniam voluntatem suam humanam diuinæ subiice-
ret.

Dicendum est ergo, non posita illa promissione,
aut pacto inter Deum & Christum, non fuisse necel-
larium Deo satisfactionem Christi acceptare, vt ra-
tiones factæ satis ostendunt: quomodo autem hoc
non repugnet cum vera ac perfecta iustitia merito-
rum & satisfactionis Christi, explicandum super-
est.

Tertia opin. Est ergo tertia sententia, quam significat Vega li-
bro 7. in Trident. vtramque partem amplectens, ni-
mirum, & potuisse Deum, pro sua libera voluntate,
non acceptare Christi satisfactionem, & ex merito-

A beralitate eam acceptasse, & nihilominus Christum
ex perfecta iustitia satisfecisse. Priorem partem non
aliter probat, nisi quia Deus ad extra nihil ex neces-
itate vult, aut operatur. Sed ad hoc responderi po-
test, id verum est, nulla facta hypotheti, tamen ex
suppositione vnius operis seu voluntatis posse Deū
ad aliam necessitari. Virgo tamen in hunc modum,
nam vel hæc necessitas oritur ex sola suppositione
Incarnationis & voluntatis Christi offerten satis-
factionem suam pro nobis: & hoc est falsum, vt con-
tra secundam opinionem probatum est. Vcl oriture
ex suppositione aliquicui promissione diuina
(nulla enim alia suppositione exigitur potest) sed hec
etiam suppositione non tollit liberalitatem Dei accepta-
tionem, sicut etiam dignoranti donat beneficium
postulatum, & peccatori contrito remittit culpam;
& utrumque facit ex certa promissione, & tamen
ex liberalitate beneficium præstat, & culpam re-
mitit. Vcl certe, licet concedamus, aliquam neces-
itatem & obligationem intercedere, illa, ad sum-
mum, erit fidelitas & veritatis, de qua Paulus 2.
Timothei 2. Deus fidelis est, scipsum negare non potest,
non tamen transcedit hanc obligationem, neque
attingit veram rationem iustitiae. Dicetur fortasse,
ex simplici promissione tantum oriri predictam ob-
ligationem, tamen ex promissione onerosa sub cō-
ditione alii operis æquivalentis rei promissione,
oriri obligationem iustitiae: quia includit pactum
mutuum cuius obligatio ad iustitiam pertinet.

Sed contra hoc in isto primo, quia, licet inter ho-
mines habeat locum hæc distinctione, non tamen apud
Deum, apud quem, moraliter loquendo, perinde
est, quod simpliciter, vel sub conditione promitterat,
nec maior obligatio ex una promissione oriri po-
test, quæ ex alia. Quod ita ostendo: nam, quando
Deus promittit aliquid sub conditione alicuius o-
peris, quamvis videatur homini aliquid onus imponere; talem tamen habet in hominem potesta-
tem, vt sine villa promissione posse homini idem
onus imponere ergonon magis ea de causa obliga-
tur si promittendo, quam si simpliciter promitte-
ret, nullum onus imponendo. Antecedens est cer-
tissimum, consequentia probatur, quia inter ho-
mines, ideo ex promissione sub conditione onerosa
oritur obligatio iustitiae impleta conditione, quia,
qui sic promittit, non habet potestatem absulutam
imponendi tale onus, sed alter voluntate sua illud
acceptat & ad illud se obligat propter tale stipendi-
um vel præmium. Et confirmatur, ac declaratur
primo, exemplo domini & serui; nam inter homi-
nes, licet dominus promitterat seruo aliquid, si seruus
illud obsequium ei præsteret, quod aliam exhibeteret,
vel quod dominus posset iuste exigere sine
villa promissione: tunc certè, etiam si gravis præsteret
tale obsequium, non tenetur dominus ex iustitia
implere promissionem, sed tatum ex fidelitate, pro-
pter rationem factam, & quia inter dominum &
seruum vt sic, non potest vera iustitia intercedere:
ergo à fortiori idem dicendum est in præsenti. Se-
cundo declaratur à signo, nam, quando promissio
sub conditione operis inducit obligationem iustitiae,
necessarium est, vt talis promissio, & conditio
eius sit cognita & acceptata ab illo, cuius est, quia vo-
luntarie debet suscipere onus illud, & ad illud se ob-
ligare inquit talis promissio, vt in humanis pa-
ctis & promissionibus constat, at vero inter Deum
& hominem, vel Christum, hoc non est necessarium,
nam, siue homini constet de tali promissione, siue
non, & que meretur, vel facit si apud Deum, vt co-
stat in omnibus iustis bene operantibus, & habenti-
bus inuincibilem ignorantiam talis promissio;
ergo signum est, obligationem ortam ex hac pro-
missione non pertinere ad iustitiam. Tertio de-
claratur in hunc modum, quia promissio sub con-
ditione interdum requirit conditionem oportitam
præci-

Probatur pri
mo prius
huius sen-
tientia.

Præcise sub ratione conditionis necessaria, quia si illa non vult promittens obligari, & tunc obligatio promissionis impleta conditione non transcedit obligationem fidelitatis seu simplicis promissionis, ut cum æger promittit Deo peregrinationem, si salutem sibi concedat, impleta conditione non oritur obligatio ex iustitia, sed ex fidelitate ad Deum. Similiter si pater promittat filio, si studieris, aut honeste vixeris, hoc vel illud tibi donabo, vel si quis dicat infirmo, si comederas, hoc tibi dabo, in his & similibus casibus, impleta conditione solum oritur obligatio fidelitatis. Altero vero potest fieri promissio sibi conditione operis tanquam rei seu pretij, propter quod stipendum, vel præmium promittitur, & tunc quidem: impleta conditione, oritur obligatio iustitiae, non tam ex promissione, quam ex æqualitate & valore ipsius rei vel operis exhibiti in utilitatem alterius, vel rei translatæ in dominum eius: hoc autem posterius obligationis genus non habet locum in Deo, tum propter dicta contra secundam opinionem, tum etiam, quia nihil ei donari potest, aut in eius utilitatem cedere: solum ergo relinquitur prior obligatio simplicis promissionis.

Secunda pars
Secundo principaliter probatur eadem pars ex alio principio, quia obligatio proprie ex iustitia includit imperfectionem repugnantem Deo. Quod sic ostendo, quia non potest Deus obligari ex iustitia nisi supponatur in creatura tale ius iustitiae, ut ex vi illius iustitiae rectitudine necessitet Deum ad aliquid dandum, vel faciendum circa creaturam, nam ius est obiectum iustitiae: sed non potest creatura habere tale ius sine imperfectione DE I: ergo Probat minor, quia omne ius, vel est in re, vel ad rem, neutrino autem modo potest intelligi huiusmodi ius. Et de iure quidem in re patet, in primis, quia tale ius non haberetur, donec res ipsa sub proprio dominio habeatur, & ita hoc ius supponit promissionem implantam, scilicet, quod Deus donauerit id, quod promisit, v.g. remissionem peccati aut gratiam, vel gloriæ. Et deinde etiam in eo casu maius & perfectius dominum habet Deus in eandem rem, quam posset esse ius hominis, etiam Christi in illam: ergo non potest vilus homo habere tale ius in ea rem, quod minuat vel coarctet dominium Dei circa illam: ergo non potest ex vi talis iuris obligari Deus ex iustitia ad datum vel conservandum, vel non destruendum tale præmium, quia haec est magna coarctatio & imperfectio diuini dominij, ligaretur enim ad unum viuum, & aliquo vñi priuaretur, quod est impossibile, quia illud dominium intrinsece & essentialiter supremum est: de ratione autem talis dominij est, ut superior dominus possit sua voluntate disponere de re sua, nec posset à iure inferioris impediti. De iure autem ad rem probatur idem quia omne ius ad rem, quod est ius iustitiae refunditur in personam, quia rem tales donare debet aut efficere, quam respicit ut debitricē, & ita quodammodo est ius in ipsa personam: sed repugnat ut creatura, veletiam Christus vel homo habeat huiusmodi ius in Deum, quia haec est magna imperfectio ergo. Probatur minor, primo, nam is, qui habet ius in personam alterius, quodammodo habet illum sibi subiectum, & inferiore ex vi talis iuris, & quantum est ex vi illius posset illum cogere ad solendum, si alioqui vires seu potestatem haberet: igitur esse debitorem hoc modo, imperfectio est. Secundo, quia hinc etiam sequetur diminutio seu limitatio diuini dominij, quod non est sine imperfectione.

Tertiumpart
Tertium argumentum esse potest, quia talis obligatio ad nullam speciem iustitiae reduci potest. Primo non ad legalem, ut per se constat, quia haec non est superioris ad inferiorem, sed potius è contrario, seu partis ad totum, aut priuata personæ ad commune bonum. Secundo, non pertinet ad iustitiam

A communitatiam, eia, cum hoc veretur in datis & acceptis, includit imperfectionem, & ideo proprie ac formaliter non habet locum in Deo, ut Doctores communiter sententiantur cum D. Thom. i. par. quæst. 12. articul. 1. 2. questione 1: 4. articulo 1. vbi Cajetan. & Capreol. in 1. distin. 45. & Durand. in 4. distinctione 46. questione 1. Tertio, non ad distributionem, tum quia talis obligatio non fundatur in promissione, vel pacto, sed tantum in ipsa seu communione bono, ex quo Deus per se obligari non potest, tum etiam, quia Deus in sua iustitia, non seruat proportionem inter multos, sed rei ad rem.

Probat minor
Cuncta pars eiusdem sunt sententia.
Secundam partem principalem suæ sententiaz probat Vega, quia potest alius satisfactionem, æqualem debite exhibere, ut ex iustitia satisfaciatur, siue alius teneatur acceptare, siue non: sicut dicetur, alius ex iustitia restituissé, si tantum quantum est debitus offerat creditori, siue creditor acceptet debitum, siue non, imo, si semel offerat satisfactionem, & alius non acceptet, non tenebitur iterum satisfacere, quia iam fecit, quantum debuit, & consequenter, quamvis alius non acceptat, satisfactione ipsa sit nec potest iuste imponi obligatio iterandi illa. Quod declaratur in satisfactione, qua communiter exhibetur per signa honoris, nam cum honor sit in honore, etiam si alius nolit, neque acceptet, potest, qui iniuriam ei intulit honorare illū, ut tantum honoris restituat, quantum absulit, quia hoc non pender ex acceptatione alterius. Et similiter in infamia, qui famam abstulit, potest eam restituere, etiam si alius non acceptet, imo licet prorsus ignoret: æquitas ergo iustitiae in huiusmodi compensationibus non requirit acceptationem, vel voluntatem eius, cui fit compensatio, multo ergo minus in eo requiri potest obligationem ex iustitia ad acceptandam satisfactionem.

Hæc sententia est quidem valde verisimilis, præsertim quoad priorem partem, propter rationes in eius confirmationem factas, quia sine dubio difficiles sunt, tamen quia posterior eius pars, & debiliter confirmata & obscure proposita est, ab illa inchoandum est, & radicibus explicandum quomodo satisfactione pendas ex acceptatione Dei.

In quo primum considerandum est, ex iniuria illata duplècē ori iuris obligationem, unam quasi actuum, & aliam veluti passiuam. Actuum voco, obligationem satisfaciendi: se restituendi. Passiuam autem appello, eam, qua manet quis obligatus ad posnam, seu obnoxius poena. Vnde prior obligatio est respectu illius, seu ad illum, qui iniuriam passus est, posterior vero est respectu illius, seu sub illo, qui potestarem haber puniendo.

Secundo explicare oportet, quid sit acceptare satisfactionem, & ad quid, seu ad quem effectum acceptanda sit. Acceptare enim non videtur propriè significare solum actum intellectus, quo iudicatur actio satisfaciens sufficiens ad reparandam iniuriam seu damnum quod intulit, sed ultra hoc videtur etiam dicere actum voluntatis, quo aliquis vult esse contentus tali satisfactione, & nihil amplius à suo debitore exigere, & consequenter vult, vel remittere offensam, vel potius reablatam sit: hoc enim totum vox ipsa acceptationis, & nihil aliud significare videtur. Vnde non est de ratione huiusmodi acceptationis præcise ac formaliter sumptus, vt is, qui iniuriam intulit, alterum in suam amicitiam & benevolentiam acceptet, quamvis enim in satisfactione facta Deo pro culpa & in Dei acceptatione hoc semper sit coniunctum cum remissione iniurie: tamen in universal loquendo, illa acceptatio ad amicitiam est extra rationem iustitiae. Vnde non est per se debita, nec necessaria ad iustum satisfactionem: igitur per se loquendo acceptatio solum est ad effectum tollendi illam obligationem, quam iniuria relinquit: vnde, si sit satisfactio pro iniuria seu culpa, seu pro

damno illato, acceptatio erit ad remissionem seu A carentiam culpæ, aut obligationis reparandi damnum: si vero sit satisfactio pro pena, erit acceptatio ad penæ immunitatem, seu ad carentiam reatus penæ.

Duplex mo-
dus satisfa-
ciendi.

B Tertio obseruandum est, duplicitate posse intelligi auferri prædictas obligationes, quæ manent ex iniuria illata, per actionem satisfactoriam. Primo ex vi ipsius actionis prout à satisfaciē fit, præcisa quaenam voluntate eius, cui fit satisfactio. Secundo requiri potest, ut cū actione satisfacientis coniungatur voluntas eius, cui fit satisfactio, quæ voluntas appellatur acceptatio, vt dictū est. Vterq; modus in rebus humanis explicatur: nam si quis rem alterius abstulit, eamq; postea eidem restituat, ipsofacto manet liber ab obligatione restituendi, velit vel nolit aliis.

C Atq; idem est, si contumeliam intulit, vel honorem abilitutis, qui non tam restitutio, quam satisfactio, non emere, reparandus sit. Est enim, ut supra tacitum est differentia inter satisfactiōnē & restitutiōnē, quod tur alterius restitutio consistit in rebus seu in qualitate rei ad rem, satisfactio autem stricte sumptuaria, ut nunc loquimur, consistit in actione seu obsequio exhibito in honore personæ offendit, ad compensandam iniuriā illatam. Vnde inter homines, si is, qui in iuriam intulit, sufficienter se submitat ei, cui iniuriam intulit, vel petendo veniam, vel alio modo, qui æqualeat iniuria iudicio prudentem, etiam si alter nolit satisfactiōnē acceptare, satisfactio facta tenet, & debitor liber manet ab obligatione iterum satisfaciendi, quia ipsam etiā satisfactoria est efficax ad hunc effectum, etiam si alter nolit. Imo in hoc notari etiā potest differentia inter satisfactiōnē & restitutiōnē, quod satisfactio (ut supra tacitum est) fit ab eo translatione aliquius dominij, per solum honorem exhibitiū, qui non est in honorato, sed in honorante; & ideo, si actio alioqui sit sufficiens, nulla voluntas personæ offendit necessaria est, ut satisfactio facta tenet, & debitor liber maneat ab obligatione iterum satisfaciendi: sed ex tali satisfactiōne ad summum consequitur in debitore obligatio acceptandi illam, quæ obligatio magis negatiua, quam positiva intellegenda est: est enim obligatio ad non exigendā illam satisfactiōnē, tali debitor: non vero est obligatio ad aliquam actum pothuum exercēdum, cum nullus necessarius sit. Vnde, cum dici solet, in eo casu teneri creditorem esse contentum tali satisfactiōne, veles negative explicandum prædicto modo, vel certe quoad specificationem tantum, id est, quod si aliquem actum exercere velit, acceptare debeat, & non spernere similem satisfactiōnē. Restitutio autem sepe fit per nouam dominij translationem. Unde, quoniam dominium voluntate acquiritur, ideo tunc necessaria est voluntas, qui acceptetur restitutio, seu potius dominium illius rei, quæ restitutio; quæ tamen necessaria non est, quod per restitutiōnē non acquiritur nouum dominium, vt quando res aliena furto sublata in eodem loco reponitur, vnde sublata fuit, inscio domino. Imo in restitutiōne famam etiam si dominium eius acquiratur, nulla acceptatio, aut voluntas creditoris necessaria est, ut integrā restitutio fiat, potest enim fama restitutiōni homini profructus ignorantis & suam infamatiōnē, & suā fama recuperatiōnē, quia fama dominium, etiam sine confusu positivo & formalī propriā voluntatis acquiritur, sed interpretatiū sufficit, de quo arias Adenit, etiam in restitutiōne aliarum rerum, si quis nolit restitutiōnē acceptare, nec dominium rei sibi oblataz, si tamen res, quæ offertur, re vera sit illa, quæ debetur, in numero, vel in specie, proratiōne debiti, satisfactio facta tenet, & debitor liber manet ab obligatione iterum restituendi. Nisi fortasse rem eadem apud se retineat absque donatione alterius, tunc enim ratione ipius rei, tenebitur illam recedere domino quando ille voluerit.

Alter modus satisfactiōnis erit inter homines, quandocunque, vel res quæ restitutio, vel opus quo hec satisfactio, non est sufficiens per se ad qualitatem constituendam, & liberandum debitorem ab obligatione satisfaciendi absque consensu & voluntate creditoris. Hoc autem contingere potest ex duplicitate capite, vnum est quando id, quod redditur, in re ipsa non est equalis estimationis & valoris, & tunc propriæ non sit iusta satisfactio etiam ex consensu creditoris, sed est partialis satisfactio admista liberali remissiōni, vt per se constat. Aliud caput est, quando id, quod redditur, licet fortasse in re sit equalis, non tamen est illud ipsum, quod debeatur, vel in individuo, vel in specie, aut genere, pro ratione debiti, prout bene notauit Ioan. Medina tract. 3. de satisfactione quæstiōne 1. Ut, si quis furto sustulit equum quamvis restituat quale pretium, si dominus non accepteret, non tenet satisfactio, nec liberatur ab obligatione restituendi equum, si potest acceptante vero domino erit sufficiens satisfactio dato equali pretio. Idem est, si quis debeat triticum, & vnum equalis valoris velit reddere: idemque in propria satisfactiōne reperi potest, vt, si quis contumeliam intulit, & satisfacere velit, aut pecunias, aut fauorem, aut alia re alterius ordinis. Atque hic posterior modus compensationis habet locum inter homines in satisfactione pro pena. Nam si quis sit mortis, aut flagellorum reus, pecunias, aut aliis rebus vel actionibus compensare potest hanc penam, consentiente Principe aut iudice potestem habente. Prior autem modus proprie loquendo nunquam habet locum in penis: nihil enim potest efficiere reus, quo se liberet à reatu pena per se & ex vi suæ actionis, absque acceptatione superioris potestis, nisi solum subire seu solvere ipsammet penam, quod non est proprie satisfacere, sed satis pati.

Ratio autem est, quia commutatio talis penæ non potest fieri ex sola voluntate rei absque voluntate superioris potestatis: vel quia talis obligatio est ex se omnino personalis, vel quia in illa reus se habet ut patiens potius, quam ut agens: vel quia respectu illius est in voluntaria: per voluntatem autem superioris definita est & imposita, & ideo sine voluntate illius mutari non potest.

Ex his ergo quæ in genere dicta sunt, satis constat loquendo de iustitia in communī, quando & quomodo in condigna satisfactione requiratur acceptatio alterius: loquendo autem in particulari in ordine ad Deum, existimo necessariam esse in omni satisfactione acceptationem Dei. Et quidem in sa-

In satisfactione pro pena ratio assignata est sufficiens, ratione fiduciam applicari facile potest ad penam pro peccatis Deo, semper debitum coram Deo, qui est supremus peccatorum iudex, & illius pena sanctior. De satisfactione acceptationis autem pro culpa ratio generalis est, quia nulla satisfactio ad Deum est per se expulsiva peccati, præsumt mortalitatem, nisi accedit Dei acceptatio & remissio offendit. Probatur, nam, aut satisfactio est pro culpa propria, aut pro aliena; si pro culpa propria, est inæqualis & insufficiens ad resarcendam iniuriam, ut ostendam late sectio. 8. & sequentibus. Si vero sit pro aliena, etiam non potest per se formaliter expellere culpam, quia cum sit extrinseca, per se non rectificat hominem; & hac ratione ipsa etiam satisfactio Christi, quamvis in valore non solum adæquet, sed etiam excedat offendit, per se ipsam formaliter non excludit culpam ab homine, sed neccesse est, ut acceptetur a Deo, & quod iuxta illius acceptationem homini applicetur. Et hæc est etiam radicalis causa, ob quam Christi satisfactio licet sit sufficiens pro omnibus, non tamen est efficax in omnibus: quia, licet pro omnibus acceptetur, non tamen absolute, sed sub ea conditione, ut debito modo, & per conuenientia media applicetur. Neque

que hoc derogat perfectioni iustitiae, quia haec acceptatio non exigitur ut de valorem operi, vel aequalitatem satisfactioni, sed solum, quia satisfactio est extrinseca: & quia fieri debet per modum contractus seu emptionis aut redemptionis, in quo contractu necessarius est consensus contrahentis.

Cum acceptatio necessaria sit, an aportetur ex obligatione iustitiae?

Sed tunc vterius declarandum quarto loco ocurrat, esto posuit in aliqua iusta satisfactione requiri alterius acceptatio, an saltem requiratur ad perfectionem iustitiae, vt ille, ad quem ordinatur satisfactio, teneatur ex iustitia acceptare illam: hic enim est praeceps punctus huius difficultatis: nam videtur certe, non esse necessaria in rigore huiusmodi obligationem ad satisfactionem omnino iustum, siue illa obligatio cadere in Deum possit, siue non possit, de quo statim dicam.

Pars affirmativa sua.

Ratio à priori est supra tacta, quia huic modi acceptatio, praesertim in satisfactione Christi, de qua nunc agimus, non requiritur ad sufficientiam, vel valorem satisfactionis, sed requiritur ut perhiciatur contractus, licet requiritur consensus contrahentis: sed vt contrahtus sit omnino iustus, non est necesse, vt contrahtens teneatur ex iustitia consensum suum præbere, sed potest libere contrahere, & tamen, quod in contractu utrinque seruat perfecta iustitia: ergo illa obligatio acceptandi, necessaria non est ad iustitiam satisfactionis. Exemplo humano res declaratur, nam si Rex habeat plures captiuos, & alius, oblatio pretio æquali velit illos redimere, non teneatur Rex ex iustitia accepere preium, & contractum redemptionis perhicer: potest tamen, si velit acceptare, & tunc redempcio, si fiat pretio aequali, erit omnino iusta, & aler qui redemit, dicetur, ex vera & perfecta iustitia redemisse, quia ad rationem iustitiae non est necesse, quod exercitium astus, vt sic dicam, si ex obligatione iustitia, sed quod in eo seruetur integræ ratio & æquitas iustitiae. Et confirmatur, quia hanc ratione supra dicebamus non esse necessarium ad iustitiam Christi, vt per se & vi suorum operum, & nulla supposita promissione ex parte Dei, possit illi necessitatem inferre, vt acceptet satisfactionem: ergo neque etiam est absolute necessaria obligatio acceptandi orta ex promissione, ita, vt quāmvis concepiamus, Deum nihil promissemus, sed simpliciter acceptasse satisfactionem propter valorem eius, nihilominus sufficiens ratio iustitiae intercedat: Parte conuentio, quia sicut acceptatio est mere libera, quando non supponitur promissio, ita etiam quando promissio supponitur, ipsam promissio fuit mere libera ab obligatione: & tamen id non obstat rationi & perfectioni iustitiae: ergo neque etiam obstat, quod ipsam acceptatio in se ac formaliter fiat sine obligatione: eadem enim ratio in vtroque casu intercedit, scilicet, quia illa voluntas vel promittendi vel acceptandi non requiritur ad valorem pretij, sed tantum ad perfectionem contractus, solum est differentia, quod in casu promissionis voluntas illa radicaliter antecedit contractum in promissione ipsa, in alio vero casu non antecedit, sed includitur in ipso contractu, quia differentia nil refert ad rationem iustitiae, quia non sit maior liberalitas in uno casu quam in alio: imo, si intercedit aliquis excessus, est quando intercedit promissio, nam maior liberalitas videtur prius promittere & se obligare, & postea implore, quam simpliciter & sine obligatione aliquid facere.

Confirmatio pars negativa.

In contrarium autem objici potest, quia videatur in molui repugnancia, cum dicitur aliquis iuste satisfacere alteri, & alterum non teneri ad acceptandam satisfactionem, saltem in sensu negativo supra explicato, id est, vt non possit iuste exigere aliam vel maiorem satisfactionem, sicut repugnat dicens:

A re, debitum esse iuste solutum, & nihilominus creditorem posse nouam solutionem exigere, nam satisfacere, perinde esse videtur, quod debitum soluere. Declaratur, nam si CHRISTUS satisfaciens, Pater non tenebatur acceptare, ponamus, Patrem non acceptasse, nam possibili posito inesse nullum sequitur inconveniens: in eo ergo casu perinde maneret debitrix humana natura, ac si Christus ad liberandam illam nihil egisset: ergo re vera Christus pro illa non satisficeret. Dices, non satisficeret efficaciter, tamen satisficeret, saltem quoad sufficientiam. Sed contra, quia satisfactio, quoad sufficientiam, requirit, vt, sive parte hominis non steterit, ei sit vtilis ad remissionem culpe vel poenæ: sed in casu positivo, quo DEVS non acceptaret vlo modo satisfactionem Christi, opera Christi nullum haberent effectum in homine, etiam si ipse vellet, & quantum in ipso est faceret, ad aliquem fructum ex ipsis capiendum, nam supponimus, Deum omnino non acceptasse ad vllum effectum opera Christi, prout facere poterat. Unde tam satisfactione quoad sufficientiam quam quoad efficacia, requirit acceptancem sibi proportionatam: in eo ergo casu neque quo ad sufficientiam Christus pro nobis satisficeret. Dicetur forte, Christum quantum est ex se satisficeret, si Pater acceptare vellet, tamen de facto in eo casu non satisficeret, quia Pater non acceptauit. Sed contra, quia quod Christus vel quisvis alius, satisfaciat neque, non pendet ex futuro, & quasi extrinseco evenit, qualis est, quod alius acceptet, vel non acceptet: quia hoc solum addit denominationem extrinsecam operi satisfaciens, ratio autem satisfactionis non conficit in extrinseca denominatione, sed in intrinseco valore, & efficacia operis & personæ satisfaciens, ratione cuius vel per tollit offendit, vel moraliter cogit alterum, vt illam remittat: ergo quamdiu opus morale non habet hanc efficaciam, non potest dici satisfactio ex iustitia, sed ad summum dicti potest habere opus ex se, vel ex conditione personæ satisfaciens, sufficientem & dignum valorem, si alia necessaria conditions concurrent ex parte personæ cui sit satisfactio. Confirmatur ac declaratur secundo, ex ratione meriti, quod, vt sit proprium meritum de iustitia, requirit hanc vim moralem cogendi alterum ad reddendum præmium: & ideo necessario presupponit, vt tale præmium propositum sit operantibus ut bracium seu corona ex condito, pacto vel promissione, vt iterum dicitur, i sumus infra questio. 19. Tandem proper hanc causam satisfactione nostra oblatam pro animabus purgatorijs non censetur ex iustitia, si supponatur non esse infallibile ex lege seu promissione, quod pro illis acceptanda sit. Est ergo necessaria talis promissio seu pactum, quo posito operatur obligatio ex iustitia acceptandi satisfactionem.

Quid sentiendum sit,

In hac re potest esse varietas in modo loquendi, & ideo distinguere possumus, aliud enim est loqui de satisfactione in potentia proxima (vt sic dicam) aliud vero de satisfactione actuali. Prior modo satisfactionem voco opus, quod de se habet valorem, vel sufficientiam ad satisfaciendum, tamen neq; ex sola re natura, neq; ex conventione aliqua destinatum est, vt sit actualis & realis solutio debiti. Posterior autem modo voco satisfactionem actualis opus illud, quo vere & realiter soluitur debitum, ita vt post illam solutionem exhibtam, nulla alia similis, seu in eo genere, iuste exigi possit. Dico ergo ad satisfactionem priori modo sumptu, seu melius, ad efficiendum opus de se satisfactorum, non esse necessariam vt alter acceptet, vel teneatur acceptare. Hoc probant rationes priori loco factæ, & rationes in contrarium nihil contra hoc obstant, vt perse patet: imo exemplum illud de-

animabus purgatorijs hoc confirmat, dicimus enim nos satisfacere pro animabus purgatorijs, etiam si nobis infallibile non sit, opera nostra pro illis acceptari; quia, quantum est ex parte nostra, satisfactionia opera pro illis offerimus, in quibus, quatenus in gratia fundantur, condignitas est & valor ad satisfaciendum pro illis, si velit Deus acceptare. Ulterius vero addo ad propriissimam satisfactionem posteriori modo sumptam, necessariam esse prædictam moralem vim, quæ sit in opere satisfactorio, ut pro cedit ab operante, ad solvendum debitum; ut nulla alia satisfactione similis seu ciuidem rationis iuste exigiri possit, siue hoc sit ex natura rei, siue ex conuentione & pacto seu promissione iuxta varios modos satisfactionis supra explicatos. Et hoc probant rationes posteriori loco factæ.

Ad rationes — Neque quicquam obstant priores rationes, solum in contraria enim probant, ad efficiendum opus de se satisfactionum non esse necessariam obligationem acceptandi satisfactionem, secus vero ad actualiter, & infallibiliter satisfactionem. Et quod hoc est quodammodo simile, quodammodo vero dissimile, exemplum de emptione iusta, que inter homines exercetur absque obligatione alterius partis: tenet enim similitudinem in hoc, quod si potest quis offerre pecuniam vel rem aliam sufficientis valoris ad emendum aliquid, quamvis vendor non teneatur vendere, ita potest quis opus de se satisfactionum pro alio offerre, etiam si alter acceptare non teneatur, & consequenter erit in utroque casu similitudo in hoc, quod sicut, alio non acceptante, reuera & actualiter non perficitur satisfactione, nec manet debitum solutum seu ablatum, ita si in causa emptoris alter nolit vendere, non perficitur emptio, nec pecunia aut res oblata, subit rationem actualis pretij, (ut sic dicam.) Est autem consideranda dissimilitudo, nam in emptione aut venditione humana, pecunia quæ offertur in pretium, permanens est: vnde quantum non consumetur contractus, vaorem suum retinet, semperque est apta, ut per illam possit eadem res vel alia æquivalens emi, manetque (per se loquendo) sub dominio & potestate prioris domini, qui illam obtulit in pretium, & ratione illius semper manet potens ad rem similem emendam, quoties alius velit contractum perficere. At vero in satisfactione, sicut opus, quo sit satisfactione, transitorium est, quia in actione vel passione consistit, ita valor satisfactionis cum ipsomet opere trahit. Vnde; si tunc, cum sit, non acceptetur, & consequenter non habeat effectum actualiter satisfactioni, omnino perit & frustratur eius valor, neque amplius potest operans: per illum satisfacere, quia opus satisfactionis & valor eius, nec manet in se, neque etiam manet in acceptatione diuina, seu alterius, cui sit satisfactione, cum supponatur opus à principio non fuisse acceptatum. Et hinc sit, ut in emptione & venditione, quæ sit ex rebus permanentibus, melius intelligatur, posse intercedere contractum iustitiae, etiam si ex neutra parte sit obligatio acceptandi, seu contrahendi, quia unusquisque offers premium seu rem suam sub ei conditione, si alter acceptare velit, & aequaliter rependere, & alter non acceptante alter retinet bona sua integra & perfecta, sicut antea erant, nihilque alteri est simpliciter datum aut in eius commodum factum, vnde sit, ut licet consensus vel acceptatio contractus semper sit spontaneus, tamen ex virtute parte sit cum onere reddendiz equale, & consequenter quod saluetur vera ratio iustitiae. At vero in negotio satisfactionis, nisi antecedat obligatio acceptandi satisfactionem, seu non exigendi aliam, obligatio (inquam) ex natura rei orta vel ex aliquo præcedenti pacto, non ita videtur posse aequitas & mutua iustitia intercedere: nam, si unus offerat suum satisfactionis opus, & alter non acceptet, quantum ad rem præstatem attinet, o-

A mmuno amittit opus suum, quia neque effectum cōsequitur, neque valorem suum satisfactionis retinet, sed in aliud transfert, quoad potest, iuxta materię capacitatem. Vnde fit, quod si in eo casu alter accipiat satisfactionem absque obligatione, magis exercet opus gratia & liberalitas, quam iustitia, quia etiam si non acceptet, manebit opus satisfactionum in eius honorem factum, nihilq; amplius commodi aut honoris reportat acceptando, qnam non acceptando satisfactionem: & ideo talis acceptatio mere gratuita ac liberaliter censetur, & eadem ratione satisfactione sic facta non erit ex perfecta iustitia, quia dum sit, & ex modo quo sit, non habet vim perficiendi opus iustitiae. Et propter eandem causam B ut talis satisfactione (& idem est de merito, ut infra dicam) sit ex propria iustitia, necesse est ut antecedat pactum vel promissio, in qua fundetur, ratione cuius habeat vim ita satisfactioni, seu refaciendi iniuriam, neque post illam possit iuste exigiri alia satisfactione. Et ex his responsum est ad confirmationem difficultatis priori loco positum. Potestq; hæc doctrina humana exemplo declarari, nam in omnibus contractibus, qui circa actiones humanas verificantur, ut ratio iustitiae locum habeat in talibus actionibus, necesse est, ut pactum & obligatio sub conditione operis antecedat, quæ illis verbis explicatur: facio ut facias. Vnde, si ab aliquo laborare in utilitatem alterius contingat, aliquem laborare in utilitatem alterius non censetur facere opus iustitiae, sed gratia vel liberalitatis. Quod si alter velit pro tali opere mercedem ad equalitatem persolvere, similiter non censetur, opus iustitiae facere, sed gratitudinis, vel alterius virtutis similis, vel misericordia, vel liberalitatis.

Ex his ergo omnibus concluditur, etiam in satisfactione Christi necessariam fuisse ex parte Dei non solum actuum acceptationem, sed etiam obligationem seu necessitatem acceptandi, facta oblatione suæ satisfactionis ex parte Christi: quia doctrina data generalis est, & ratio eius quæ procedit in iustitia ad Deum & ad homines. Vnde, cum ostensum sit, huiusmodi de necessitate non habere locum in Deo absolute & simpliciter ex vi solius oblationis Christi, necessarium consequenter est, ut antecederit pactum seu promissio Dei sub conditione talis operis, ut opus satisfactionis Christi fundatum in talis promissione haberet moralem vim iuste satisfactioni, ita ut non potuerit Deus post talem satisfactionem, aliam similem pro tota natura ab humano genere exigere. Potest quidem Deus post Christi satisfactionem oblatam expectare in singulis hominibus applicationem illius satisfactionis per media ab ipsomet Deo & Christo ordinata & instituta, & similiter potest à singulis hominibus pro peccatis propriis & actualibus propriam & personali satisfactionem exigere, quia Christus non aliter, nec sub aliqua ratione satisfactionem suam pro nobis obtulit, nec Deus aliter illam acceptauit, aut acceptare promisit, tamen eo modo quo Christus illam obtulit, nimirum ad satisfactionem quoad sufficientiam pro toto genere humano, & ut esset veluti quedam causa iuriuersalia, quæ singulis appellari posset, & applicanda esset iuxta diuinam dispositionis ordinem, hoc (inquam) modo non posset Deus iuste aliam satisfactionem, ab humano genere exigere, & consequenter, nec posset Christi satisfactionem repudiare: & hoc sensu dicimus, necessarium fuisse illam acceptare, eamq; necessitatem ex præcedente promissione ortam fuisse. Quod autem hoc pactum seu promissio Dei ad Christum in tercesserit, colligi potest ex illo Ioseph 53. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur, pro eo, quod laboravit anima eius, videbit & saturabitur. Et infra. Iniquitates eorum ipse portabit id est

*Ideo differtur et plurimos, & cetera usque ad finem A
capitis. De qua promissione & pacto mulci Patres
intelligunt illud Psalm.2. Postula a me, & dabo tibi ge-
ras hereditatis tuam, & possessionem tuam terminos terrenos.
In verbo enim illo, Postula a me, intelligitur significatio
oratio Christi fundata in suis meritis, & satisfa-
ctione, & indignitate personae suae. Ex materia etiam
de merito & satisfactione constat, hanc promissio-
nem aliis hominibus esse factam, multo ergo magis
ipsi Christo.*

**Quemam
fam̄ h̄c
necessitas ex
parte Dei.**

Sed iam requiri, ut capitulo 13. quod
tuerit in Deum caderet h̄c necessitas vel obligatio
acceptandi satisfactiōnēm, pr̄s̄ertim ex ratione iu-
stitia. hec enim est quod p̄cipue impugnat ratio-
nes, quibus priorem partem sententia Andreae Vega
confutauimus. Propter quas multis incredibile vi-
detur Deo attribuere veram ac propriam rationem
iustitia, eumq; debitorem creaturæ vel etiam Chri-
sti constitutere.

**Nihilominus dicendum est, postea prædicta pro-
missione, ex vera ac propria iustitia debuisse Deum
Christi satisfactionem acceptare. Hæc assertio in
primis consentanea est ex sacris Scripturis, vbi eun-
que sermo est de meritis iustorum, & de premissio il-
lis ex iustitia reddendo, nam, si respectu aliorum ha-
beret in Deo locu iustitia, multo magis respectu Christi.
Quam consequentiam nemo negabit, tum pro-
pter maiorem excellentiam & perfectionem operum
Christi, tum etiam quia, si quid est iustitia in nostris
meritis, totum id fundatum est in iustitia Christi;
tum denique, quia, si Deo non repugnat, hoc iustitia
debitum respectu aliquius, neque etiam respectu
Christi repugnabit. Quod si ex parte Dei non repu-
gnat, neque etiam ex parte Christi deesse potest ali-
quid, ad tale debitum inindendum. Antecedens ve-
ro constat ex illis verbis 2. ad Timoth. 4. Bonum cer-
tamen certavi, cursum consummavi, in reliquo reposita est
mihi corona iustitia, quam reddet mihi: Dominus in illa die
iustitia iudex. Et i. ad Corinth. 9. Certus sum, quia possem
et depositum meum feruare in illum diem iustus index. Et**

Primo pro-
posito ex
scriptis.
ro constat ex illis verbis 2. ad Thessalon. 1. Domini nostri Iesu Christi, tamen certauit, cur sum confunditus, in reliquo reposita est mihi corona iustitia, quam reddet mihi: Dominus in illa de-
iustia iudex. Et i. ad Corinth. 9. Ceterus sum, quia posens
est depositum meum seruare in illum diem iustus iudex. Et
eodem modo fit scripto in S. Scriptura meatio iusti
iudicij Dei. 2. ad Thessalon. 1. ad Rom. 2. Responderi
potest, in his & similibus locis sumi iustitiam latu &
improprio modo, seu per quandam metaphoram,
Sed hoc non videtur conuenienter dici: vi enim do-
cuit Aristotel, Ethic. capit. 1. duobus modis iustitia
dicitur, scilicet, generaliter & specialiter. Priori mo-
do significat omnem virtutem seu collectionem vir-
tutum omnium, quomodo nos virum studiosum,
iustum vocamus, & gratiam cum donis suis appel-
lamus iustitiam. Posteriori autem modo significa-
certam virtutis speciem. Quamquam ergo certum
sit priori modo posse Deum, iustum appellari: & hoc
sensu dici posse iustitiam Dei, esse generalem virtu-
tem, per quam in omnibus operatur Deus quod et
quum est & bonum, quomodo potest intelligi, quod
de Deo dicitur. 2. Machab. 1. Solus bonus, solus praefans
solum iustum, & omnipotens, & eternus: licet (inquam) ho-
ita sit, tamen dubitari non potest, qui etiam poste-
riori modo tribuatur iustitia Deo in Scriptura sa-
era: nam iustitia illa generalis non est unum aliquo
speciale attributum Dei distinctum a ceteris impiis
rum, & misericordia, charitate &c. sed illa omnia co-
prehendens, tanguam torum quoddam singula com-
pletens, ex quibus constat. At vero Scriptura tri-
buit Deo iustitiam, vt speciale attributum, distin-
tum a misericordia, liberalitate, & similibus virtu-
tibus. Psal. 10. Misericordia & veritas obviauerunt sibi
iustitia & pax osculata sunt, Et illud Psal. 84. Iustus Do-
minus, & iustitiam dilexit: aquitatem videt vultus eius
& ex prioribus etiam testimonio id constat, vt sta-
tim ostendam. Ceterum ergo est non solum iustitiam
generalem, sed etiam specialem Deo tribui.

Quod autem non improprie ait metaphorice, sed vere & propriè tribuitur, primum ostendi potest ex generali regula interpretandi Scripturam; scilicet, quandoeunque potest absque incommodo proprie exponi, ita esse intelligendam, neque esse ablique necessitate ad metaphoras recurrentum: quod enim hic poslit sine inconvenienti ita intellegi, ostendemus in sequentibus, quis iustitia vt sic dicit perfectionem simpliciter, nullamque imperfectionem necessario inuoluit. Deinde id colligi potest ex multitudine locorum, in quibus diuina Scriptura absolute ita loquitur ablique villa insinuatione metaphoræ, autem porriatæ. Imo tot nominib. ad propriam iustitiam spectantibus hanc virtutem Dei declarat, vt per hoc ipsum satie videatur, omnem metaphoram excludere. Huc enim spectat nomen mercedis, conuentus & pacti Matth. 20. Voca operarios, & reddile mercedem, & infra, Nonne ex denario conuenisti meum? Tolle quod tuum es, & vade. Merces enim imputatur ei, qui operatur, non secundum gratiam, sed secundum debitum, vt ait Paul. ad Roman. 4. nomen ergo mercedis proprietatem iustitiae indicat: vnde est illud 1 ad Cor. 3. Vnuquisque mercedem recipiet secundum suum laborem, & illud Apocalyp. vltimo. Ecce venio cito, & merces mea mecum es, reddere vnicuique secundum opera tua. Et vt confit, hoc négotium ad propriam iustitiam pertinere, alii locis excluditur à Deo iustitiae virtut, propriè iustitia contrarium 1 Petri. 1. Sine acceptione personarum iudicat, secundum vniuersitatem que opus. Ad Hebr. 6. Non est iniustus Deus, vt obliuiscatur opera vestri. Ex his ergo testimonis satis probabiliter colligitur, esse in Deo veram & propriam iustitiam, & consequenter, etiam debitum iustitiae posse aliquo modo in Deum conuenire: nam, licet supra dixerimus, posse interdum accidere operari ex iustitia absque obligatione iustitiae, tamen haec operatio, quae est reddere mercedem, intrinsece includit aliquam rationem debiti. Per hanc ergo virtutem reddit Deus vnicuique, quod speciali uire illi debitum est, supposita promissione & pacto ipsius Dei.

Vnde argumentor secundo testimoniiis Patrum, scilicet ex Pa-
qui hoc genus debiti in Deo recognoscunt, neque a tribus.
liquid de perfectione eius minuere existimant, quia
cum supponat promissionem eius & pactum, totum
in eo nascitur, quasi ab intrinseco, & ex propria vo-
luntate, quia, ut sepe dixi, per nullam actionem al-
terius, ex vi illius solius potest obligari. Quis enim pri-
or dedit illi, & retribuerit ei? Ad Rom. 11, tamen suppo-
nita gratia promissionis sit sub conditione operum
non repugnat ei, ut per talia opera debitor fiat. Sic
D Chrysostomus homil. 3. in Math. Tu faluari te de gratia
confitere, si se ille debitor fatus sit, nec modo pro
speribus suis, verum etiam pro hac gratia, humilique sen-
tientia. Quando enim aliqua fecerimus, habemus eum pro-
calubio debitorem: Cyprianus lib. de opere & eleemo-
nynis in fine, de omni Christiano per gratiam Dei be-
ne operante, inquit, Promeretur Christum iudicem, &
Deum computas debitorem.

At dicet aliquis, hos Patres, non dicere, Deum esse debitorem ex iustitia, sed simpliciter, esse debitorem, quod potest intelligi ex fidilitate ratione promissionis, ut expressius declarauit Augustinus. Esuper Psal. 82. tractans illud 2. ad Corinth. 4. Reposita est mihi corona iustitia, quam redder mihi Dominus in illa die iustissime index. Quid inquit redder? Quod tibi debet: Unde tibi debet? quia illi debet. Debitorem ipse fecit, non accipiendo, sed promittendo: & sermon. 16. deverb. Apostoli, Debitor (inquit) nobis factus est Deus, non aliquid accipiendo, sed, quod ei placuit, promittendo. Et in idem reddit, quod inquit Fulgentius in praefatione librorum ad Monimum, Seipsum ualgaritate dignatus est facerede- bisserem.

560

Sed in primis, cum prædicti Patres ea ratione dicant, esse Deum debitorem, ut exponant, qua ratione reddet iustis coronam iustitiae, scilicet significant, se loqui de debito ex iustitia, quod ex promissione onerosa interdum nascitur, & ideo, quamvis promissionis meminerint, quoniam necessaria est, non propterea iustitiam excludunt. Quod potest aperte declarari ex doctrina Pauli in epistola ad Roman. cap. 11, dicentis, Si autem gratia, non ex operibus, altoquid gratia, iam non est gratia, id est, non gratis datur docet ergo Paulus illud, quod à Deo datur ex operibus non dari gratis, ergo sentit, dari ex debito, nō quo cunque, sed ad iustitiam pertinente. Pa: et consequens: quia dari gratis tantum huic debito directe et opponitur: quod enim datur solum ex debito simplicis promissionis, gratis nihilominus datur; immo, licet ad obtinendum rem simpliciter promissam requiratur aliquid opus, non attingat propriam rationem condigni, & iusti meriti, adhuc gratis datur, licet intercesserit promissio: sicut enim iustitiae & remissio peccati datur ex debito promissionis, supposita contritione, & nichil minus gratis datur, ut infra ostendemus: ergo iuxta prædictam Pauli doctrinam, in his, quæ à Deo non gratis dantur, sed ex operibus intercedit aliquid genus arctioris debiti, quam fit simplicis promissionis. Hoc ipsum eleganter declarauit Bernard. tractatus de gratia & libero arbitrio, sub fine, dices. Quo pado eam, quam si sit repositorum prefumis (scilicet Paulus) coronam vocat iustitiae? An quoniam iustitia ex debito requiritur, quodcumque, vel gratis, promittitur? Denique ait, sic cui credidi, & certus sum qui potest est depositum meum seruare. Dei promissum, suum appellat depositum, & quia creditum promitteri, si tenet promissum repetit. Promissum quidem ex misericordia, sed iam ex iustitia persoluendum. Est ergo, quam Paulus expectat, corona iustitiae, sed iustitiae Dei, non sua: iustum quippe est, ut reddit, quod debet, debet autem quod pollicitur ei. Infra vero exponit, haec iustitiam ita appellari iustitiam Dei, ut tamen eiusdem iustitiae voluerit Deus hominem habere consortem, eum faciendo eiusdem corona seu premij promeritatem: eum operum quibus erat illa re promissa corona, habere dignatus est coadiu rem. Et in eodem sensu dixit Petrus Chrysologus sermone. 25. ad finem. Nonne homo homini exigua carbare obligatione constringitur, Deus tot & tanta voluminibus cauet, & debitor non tenetur? Sed dicas, esto quid debet, quo exigente restinet? Seipso quia non potest illi mentiri: idem ipse est & executor & debitor. Deinde, si debet, in exempli promissione ortum Deo non repugnat, nec diminuit dominium eius, neque aliquam aliam imperfectionem illi affert, cur dicetur omne iustitiae debicum illi repugnare aut imperfectionem afferre? Nulla certe est sufficiens ratio, ut ex solutionibus argumentorum, & ex sequente discursu magis constabit.

Tertio igitur argumentor ratione, quia operari ex propria & formalis iustitia, per se ac formaliter loquendo dicit perfectio: nes, & operari ex debito eiusdem iustitiae non dicit imperfectionem, sed supponit potius perfectionem alterius virtutis, & includit sapientissimam rationem & dispositionem diuinæ prouidentiæ: ergo virtus que cadit in Deum, & maxime respectu operum & satisfactionum Christi. Maior per se nota videtur, quia iustitia ut sit virtus est perfectissima. Vnde, si nihil aliud addatur, in illius affectu & voluntate nulla imperfectione includitur. Minor declaratur variis modis: primo ex Dino Thoma. 1. parte, quæst. 21. articulo. 1. ad tertium. vbi ait, in nomine debiti imponit, ordinem exigentie vel necessitatis: ergo non magis repugnat Deo debitum aliquid faciendi, quam necessitas: sed quamvis Deo repugnet simpliciter & ab-

A soluta, non tamen repugnat ei necessitas ex suppositione alterius voluntatis seu promissionis eiusdem. Deinde ergo neç ei repugnabit debitum ex suppositione, quia, sicut necessitas ex suppositione non tollit libertatem nec minuit illam, simpliciter loquendo, ita nec debitum ex suppositione promissionis liberare ipsius Dei tollit aut minuit perfectum dominium, quod potissimum constituit in libertate Dei omnipotentiæ coniuncta. Hinc vero additum. Thom. citato loco &c. 1. & 2. quæstione 114. articulo. 1. ad tertium, ex hoc debito non proprio denominari Deum debitorem nobis, sed libi ipsi, in quantum debitum est ei, ut sua ordinatio impletur; nec posset ex actione creature sequi hoc debitum, nisi supposita diuina ordinatione, quod magis explicans eadem 1. 2. quæstione. 111. articulo. 1. ad secundum, dicit, per hoc debitum non obligari Deum creaturæ, sed potius creaturem subiecti Deo, ut in ea diuina ordinatio impletur, quæ obseruat. D. Thom. prudentissime est, & ad easum loquendi modum spectat, non vero repugnat doctrinæ, quam explicamus, sed potius eam supponit. Est etiam fundata in alia ratione optimæ, quam mox exponemus soluendo argumenta. Secundo declaratur idem, nam hoc debitum iustitiae diuinæ non oritur ex aliqua lege, neç ab extrinseco prouenit (ob quam ratione in in aliis, recte dicitur, non obligari Deum hoc debito) sed originè ex in seculo & connaturali rectitudine ipsius diuinæ voluntatis, cui naturalis est omnis perfectio, quo ad constantiam & rectitudinem voluntatis spectat; & ideo illi naturale est ac necessarium, ut postquam aliquid decrevit ac voluit, in eam voluntate immutabilis perseveret. Item, quamvis libere loquatur, tamen si loqui vult, necessarium est ei vera loqui. Sic etiam, quamvis libere promittat, tamen, quod semel promisit, necessario implet, non ex debito aut obligacione legis, sed ex naturali rectitudine fidelitatis. Ita ergo, quamvis libere pacificatur vel (quod idem est) sub conditione onerosa promittat, tamen postquam semel pacificatur, necessario collat conuentio factæ, non ex extrinseca obligatione aut debito, sed ex naturali rectitudine iustitiae: tale ergo debitum, sic declaratum, & ad iustitiam applicatum, non importat imperfectionem, magis quam applicatum ad alia attributa.

D. Quod si quis dicat, hoc debitum iustitiae sic declaratum non excludi à Deo propter imperfectionem, sed solum non distinguat etiam ratione à debito promissionis seu fidelitatis; contra hoc in isto tertio, quia formaliter ac præcisè secundum rationem loquendo, distinctum est fundatum vtriusque debiti seu necessitatis: vnde distincta etiam est honestas in vtriusque obiecto & actu: ergo hoc debitu, de quo modo agimus, non pertinet formaliter ad fidelitatem: ergo spectat ad iustitiam, non enim potest alia virtus ex cogitari, ad quam pertinet. Maior declaratur, quia debitum fidelitatis oritur ex sola promissione Dei, & ex veritate ac confitientia eius: debitum autem, de quo modo agimus, quamvis requirit promissum, & in ea potissimum fundatur, tamen & illi promissio diversæ rationis est, eo quod sit onerosa, & virtuale pactum includens; & non ex sola illa debitum nascitur, sed adiuncto operi quo in homine ipsa promissio requirit; & ideo tale debitum operibus commensuratur seu proportionatur; & in Scriptura sacra non soli Dei promissiones, sed ipsorum operibus ex gratia Dei factis, & in promissione fundatis, attribuuntur. Iuxta illud Pial. 65. Matth. 16 ad Roman. 2. Apocalypsis vltimo. Redder vnicuique secundum operas sua, & ad Galat. 6. Quæ seminaveri homo, hoc & metet. 1. ad Corinth. 3. Vniusquisque mercedem accepit secundum suum laborem. Atque hinc etiam fit, ut in posteriori genere promis-

promissionis seu debiti, maius quoddam ius intercedat ex parte hominis ad mercedem seu præmium, quam sit in simplici promissione ad rem promissam: quia illud acquisitum est per propri opera, per quæ, operarius quodammodo facit suam, mercedem promissam; quia dignus est operarius mercede sua, Luke 10. & ideo dixit pater familias. Matth. 20. Tolle quod tuum est, & vade. Et hoc ipsum est, quod Paulus dicebat, Quæ seminauerit homo, haec & metet. Estergo distincta ratio honestatis in illo obiecto, & in aetate eius.

Vtimo declaratur in hunc modum, nam Deus proprie, & vero exercet actum iudicij, cum bonis præmium tribuit pro meritis: ut ex March. 25. & ex alijs frequentissimis Scripturis sincere intellectis constat, sed iudicium est actus iustitiae: ut ex Philosopho 5. Ethicor. cap. 4. declarat D. Thom. 2. 2. questione 60. artic. 1. vbi tandem concludit, iudicium pertinere ad iustitiam, secundum quod est principaliori modo in Principe seu gubernatore, quod maxime in Deum conuenit, ergo retributio præmiorum, & acceptatio satisfactionis iusta conuenient Deo ratione iustitiae. Dices, conuenire quoad formam, non quoad debitum iustitiae. Sed contra, nam ostensum est conuenire ex honestate & exquitate iustitiae, quam iudicium requirit. Ostensum etiam est, ita conuenire, ut supposito pacto ex naturali rectitudine necessario habeat talenactum. Ostensum denique est, hoc debitum in præsente nihil aliud esse quam hanc naturalem rectitudinem seu necessitatē ex suppositione: ergo, sicut actus est ex rectitudine iustitiae, est etiam ex debito iustitiae. Tadē, quāuis hęc necessitas radicaliter habuerit originem a promissione, tamen formaliter iam est ex ipsa rectitudine iustitiae. Quod in hunc modum explicò, quia, si mente singamus Deum esse supremū iudicem, & non supremū dominum; tenebatur ex iustitia ad reddenda præmia proportionata meritis, vel ad acceptanda satisfactionem condigam, & debito modo exhibitam; nunc autem, quāuis Deus simul sit dominus & iudex, tamen ratione promissionis statuit, non vti in hoc negotio potestate dominantis, sed iudicantis, ergo iam ex vi iustitiae necessario seruat exequitatem in iudicando. Et hoc amplius constabit ex solutionibus argumentorum.

Omnium igitur difficultatum solutio, quæ probando priorem partem tertie sententie ratiæ sunt, potissimum pender ex dubitatione, quæ in tertio argumento petitur, quænam sit iustitia in Deo, ad quam pertinet hoc debitum acceptandi iustum satisfactionem, & (quod eiusdem rationis est, remunerandi iusta merita). Ad quam breuiter respondeo, formaliter ad proprie pertinere ad iustitiam distributiuam, continere auctem eminentes, quidquid perfectionis est in iustitia commutativa. Priorem partem sumo ex Diuo Thoma prima parte, quæstio ne vigesima prima, articulo primo, ubi, cum inquiratur, an in Deo sit iustitia, in corpore responder, non esse in Deo iustitiam commutativam, esse autem distributiuam, certum est autem, perfectionem iustitiae commutativæ eminenti modo, & seclusi imperfectionibus, reperiri in Deo, ut statim ex eodem D. Thom. ostendimus, ergo, cum negatur hęc iustitia esse in Deo, intelligendum est secundum rationem formalem suam, ergo è contrario, cum iustitia distributiuam Deo tribuitur, intelligendum est, formaliter ac proprie, nam, si tantum esset eminenter, ac metaphorice, eodem modo, sicut de commutativa, de illa esset loquendum. Accedit, quod in solutione ad primum ibidem docet D. Thomas quadam virtutem tribui Deo metaphorice & impropter, ut temperantiam, fortitudinem, & alias similes, quæ circa passiones versantur, alias vero, quæ

versantur circa actiones proprie tribui Deo, non ut versantur circa actiones ciuiles, sed ut versantur circa actiones Deo conuenientes, & ponit exempla in liberalitate, magnificencia & iustitia: ergo, ex sententia Diui Thomæ, aliqua iustitia est proprie in Deo; ergo maxime distributiuam: nam haec est, quæ potissimum versari potest circa actiones Deo conuenientes, quales sunt reddere præmia proportionata meritis, & remittere poenam vel offendam, si iusta, & equivalens sit satisfactio.

Ratione etiam probatur hęc pars, primo ex dictis, nam omnia, quæ adduximus, ut minimum, probant hoc debitum iustitiae distributiuam, quod inter omnia iustitiae debita minimum est, & facilis potest absque illa imperfectione intelligi, ut ex solutionibus argumentorum clarius constabit. Secundo à sufficienti partium enumeratione iuxta partitionem, quæ in citato arguento tertia fit, cui concedimus ea omnia, quibus duo priora membra, scilicet iustitia legalis & commutativa excluduntur. Quæ vero impugnant tertium de iustitia distributiuam parvi momenti sunt, nam in primis non repugnat iustitiae distributiuam, ut supponat patrum & promissionem, quin potius id necessarium est, quandocumque princeps, aut aliquis alius, aliquid ex bonis suis liberaliter proponit ad cerasmen, ut detur in præmium, sed bratum vincenti. Quanvis enim tunc promissio liberalis sit & gratuita, tamen postquam illa facta est, & certamen est expeditum, ex iustitia distributiuam debetur præmium victori. Quod si interdum tenerit aliquis gubernator ex iustitia distributiuam aliquid dare absque propria promissione prævia, id est, quia non est dominus earum rerum, quas distribuit, sed dispensator, seu quia distribuit ex officio bona communia, à republica, vel à superiori principe ad id munera deputata. Vnde respectu superioris domini, vel reipublicæ, semper antecedit illa promissio vel expressa vel tacita: cum ergo Deus bona sua distribuat, & in præmium elargiatur, & iniurias fibifactas, vel poenæ à se tanquam à supremo iudice infligendas, remittat, non repugnat, immo validus consentaneum est, quod antecedat spontanea præmissio, ut iusta distributio subsequi possit. Rursum nihil veritati huius iustitiae repugnat, quod in ea servetur, non solum proportio geometrica, quæ est inter plura extrema & proportiones variæ, ita ut quantum merita unius excedat merita alterius, tantum illius præmium huius præmium supererit: sed etiam proportio arithmeticæ, quæ est rei ad rem, id est, ut unusquisque habeat præmium ex quale suis meritis: hoc enim potius spectat ad summam perfectionem illius iustitiae. Quod enim interdum contingit in humana iustitia, ut seruat ex qualitate proportionem inter multis, quāuis singulis non ad qualitatem tribuat, quantum unusquisque meretur, ex imperfectione est, quia, scilicet, non potest singulis conferre, quantum absolute & simpliciter unusquisque meretur, nam si id fieri posset, sine dubio iuxta exequitatem iustitiae ita faciendum esset: & inde etiam debita proportionalitas, seu ex qualitate proportionis resultaret. Hanc ergo proportionem Deus in sua distributione seruat; tamen, quia omnipotens est, & perfectissima bona distribuit, quæ licet crescere in multis, non diminuuntur in singulis, ideo cum prædicta proportionalitate seruat in singulis perfectam exqualitatem. Ethine etiam verum est, quod in conclusione subiunxit, habere hanc iustitiam diuinam, eminenter perfectionem iustitiae commutativa, quia scilicet seruat suo modo & sublatissimis imperfectionibus exqualitatem rei ad rem. Quo sensu dixit Diuus Thomas secunda secundæ quæstionæ, si articulo 4. ad primum Forma dñini iudicij attenditur secundum rationem somma.

commutatiua iustitia, prout, scilicet, recompensat præmia
meritis, & supplicia peccatis.

Ad primam rationem in contrarium His politis, facile est ad cetera argumenta respondere. Ad primum enim recte ibi responsum est, hanc necessitatem seu iustitiae debitum esse tantum ex suppositione alicuius promissionis, non cuiuscumque, sed illius, que est sub conditione operis & equivalentis, seu habentis sufficientem proportionem ad præmium, vel mercedem. Ad replicam vero ibi factam satis iam declaratum est, quantum differat hæc promissio & debitum quod ex ea nascitur à simplici promissione & debito fidelitatis. Neque refert quod Deus posset absque promissione praecipere illud opus, propter quod mercedem promittit: fallitur est, in omnibus pacie, seu promissionibus humanis necessariam esse illam conditionem, ut obligatio iustitiae oriatur. Pater enim potest absolute & sine promissione stipendijs praecipere aliquid filio; & tamen, si vere promittat sub conditione operis, tenetur postea stare promissis, & Princeps vel republica, posset interdum praecipere certam, aut aliud opus absq[ue] promissione premiti; & tamen, quando illud proponit & promittit, tenetur illud reddere, & in eo distribuendo iustitiam distribuunt seruare. Et ratio utriusque est, quia licet posset vii alia posse, non tamen vult, immo etiam promittit, se illa non vñrum, sed lege iustitia.

Ad primam confirmationem Vnde ad primam confirmationem, & exemplum de domino & seruo, responderetur primo, quicquid sit de iure ciuii, tamen ex natura rei non repugnat intercedere tale; actum inter dominum & seruum, dummodo deponat dominus quodammodo personam domini, & induat personam solius iudicis, aut gubernatoris, vel pacientis: cur enim non potest id voluntate sua facere, vel etiam sponte sua ad id se obligare, aut iuri suo cedere? Secundum dicitur, illud exemplum, ad summum, procedere de obligatione iustitiae commutativa: nam quia inter homines, seruus non fit dominus eorum, quæ acquirit, sed quicquid acquirit, acquirit dominum, ideo non potest dominus integrum retinens totum ius, quod habet in seruum, ex iustitia commutativa obligari ad reddendum illi huiusmodi bona, quia hoc nihil aliud est, quam obligari sibi ipso, cum seruo donata statim in ipsum transferantur. Non tamen excludi potest ea ratione obligatio seu debitum seruandi iustitiam distributuam facta promissione illi accommodata, & quantum ad id cuius seruus est capax, saltem quantum ad vñum vel possessionem: hoc enim modo sumi debet exemplum, ut sit accommodatum ad rem, de qua agimus: nam, licet homo sit seruus Dei naturali seruitute, tamen est capax proprii dominij, & vt vel frui potest bonis a Deo promisis ac donatis: & ideo, quamvis Deus etiam sit eorumdem bonorum supremus dominus, nihilominus potest propriam rationem iustitiae in eis distribuendis necessario seruare, supposita sua promissione.

Ad secundam confirmationem in primis dicitur, quamvis inter homines necessarium sit, promissionem vel pactum acceptari ab altero, cui fit promissio, tamen respectu Dei id non esse necessarium, quia voluntas eius est per se effecta ad perficiendum p[ro]actum & constituantem promissionem; & imponebant (si voluerit) homini obligationem suscipiendo onus impositum sub cuius conditione præmium promittitur. Deinde dicitur, hanc conditionem non omnino pretermitti in hac iustitia diuina: nam, si de Christo fit sermo, illi reuelata est voluntas & promissio Dei, & voluntarie pactum acceptavit, & ad satisfaciendum pro hominibus eisq[ue] promerendum se obicit; si vero fit sermo de aliis iustis etiā illis proposita est vita æterna tanquam merces ex ipsius Dei promissione, bonis ipsorum operibus, & meritis, fideliter reddenda, ut Concilium Tri-

A dent. sess. 6. capit. 16. dixit. Et huius promissionis fides, circaque spes rei promissæ, sicut ad salutem, ita etiam ad meritum, omnibus est necessaria: quod si fortasse in aliquibus non fuerit adeo explicita, saltem implicita requiritur, & sufficere interdum potest, iuxta illud Pauli ad Hebr. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & inquirentibus remuneratur. Denique dicitur, ad inducendum propriam obligationem iustitiae commutativa, fortasse magis esse necessariam illam conditionem, quod pactum utriusque partis proponatur, & ab utraque acceptetur, tamen ad debitum iustitiae distributu[m] id necessarium non esse. Et ratio differentia assignari potest, quia rectitudo iustitiae commutativa fundatur maxime in dominio alterius comparato ad illud, qui superioris dominium non habet, transactio autem huiusmodi dominij, non sit sine contrahentium consenserunt: at vero rectitudo iustitiae distributiu[m], magis fundatur in decentia ipsius actionis, & conformitate, quam habet cum ipsa ratione, se rationali aut intellectuali natura, sicut rectitudo, quæ est in implenda promissione, non semper fundatur in iure alterius, sed in ipsa rei decentia & convenientia: & ideo, sicut in promissionibus diuinis necessarium non est, quod a nobis sint acceptate & cognitæ, sed satis est, quod a Deo sint factæ, ut necessarium sit & suo modo debitum, Deum illas implere: ita in actionibus, quæ ad iustitiam distributu[m] pertinent, ut rectitudo in eis necessario seruanda sit, necessarium non est, ut a nobis acceptentur promissiones seu pacta, in quibus fundantur: sicut etiam ad promerendum coram Deo necessarium non est operari in iustitia mercedis, vel sub formalis intentione & se, quasi obligandi illum ad dandum præmium, sed satis est, meritorium opus cum debitis conditionibus exercere.

Atque eadem fere responsio est ad ultimam partem seu confirmationem illius argumenti: concedo enim, duplitem illum modum promissionis conditionata, vnum in quo conditio solum ponitur ad suspendendum consensus, seu obligationem, quæ non vrget donec conditio impletatur; aliud in quo opus conditione positum, ut conditum & equivalentens meritum postulatur; & huiusmodi deesse dicimus promissiones & pacta Dei, in quibus hæc iustitia fundatur, ut ex modo loquendi Scripturæ satis ostendimus. Neque ad huiusmodi iustitiam necessarium est, ut opus, quod in promissione exigatur, cedat in Dei veritatem, aut quod nouum aliquod dominium in illum transferat, hoc enim, ad summum, posset esse necessarium in promissionibus vel pactis in quibus ex utraque parte propria & rigorosa obligatio iustitiae commutativa nascitur; nam iustitia commutativa proprie sumpta iudicatur & accepta versatur: at vero ad rectitudinem & honestatem iustitiae distributiu[m] latet est, ut si opus, quo voluntas promittentis impletatur, & quod opus ipsum habeat conditatem, & moralem aquivalentiam cum re promissa. Quæ omnia locum habent respectu Dei ab illo villa imperfectione.

Ad secundam rationem principalem primum in generis dicitur, totam procedere & recte conclude. re de iustitia commutativa, quam fatum proprium non habere locum in Deo propter imperfectiones, quas includit; de iustitia autem distributiva non procedit praedicta ratio. Vnde vtterius, vidento nomine obligationis in bono sensu, non vt dicit vinculum morale ortum ex praecerto, seu lege superioris, sed vt dicit naturalem quandam rectitudinem, hoc (inquit) sensu concedo. Deum ex rectitudine iustitiae ad aliquid obligari, seu necessarii ex suppositione; & consequenter affero, posse creaturæ ratione sui operis facti ex gratia & sub promissione diuina, habere aliquid ius, q[uod] Deus in fallibili-

biliter & necessario seruat ex rectitudine iustitia. Rursus addo, hoc ius proprio loquendo, esse non in re sed ad rem: quod ita declaro, nam id, quod est debitum creaturæ ratione sui operis, considerari potest, vel ut nondum exhibatum, sed in futurum praestandum, sicut nunc debetur gloria iustis viatoriis; & tunc constat, nondum esse ius in rem ipsam acquitatum, cum nondum sit: vel considerari potest ut iam exhibutum; ut est nunc præmium gloriae in beatis, vel gratia & remissio peccati in iustis viatoriis. & iam tunc non habet locum ratio debiti, cum iam sit perfolutum; sed, si aliquo modo ibi considerari potest obligatio seu debitum est, quatenus interdum bonum illud semel datum auferri non potest, quia ex promissione obligatus Deus ad perpetuo conseruandum illud; & ita etiam formaliter loquendo illa conseruatio consideratur ut futura & nondum exhibita, & ideo etiam ut ius ad illam potius habet rationem iuris ad rem, quam in re. Quod si fortasse tale sit bonum illud, ut non indigeat noua conseruatione, iam proprie nullum relinquitur ius, nec debitum in ordine ad illud: huiusmodi autem bona non potest esse postulativa & reale, quia nullum est, quod Dei conseruatione non egeat, sed per modum carentie vel negationis intelligi potest, ut v.g. in remissione seu oblatione peccati, nam, postquam Deus illud absulit, non est necesse ut specialiter conserueret carestiam illius peccati, imo nec face-re potest ut illud redat, nisi homo voluntarie iterum peccet, & idem est de remissione poenæ, nam postquam Deus absulit reatum eius, non potest illum reparare, imo nec penam illam infligere, formaliter loquendo de poena; & ideo, si quis acquiuit ius iusticie ad remotionem alicuius mali, si maius illud sublatum est, ius quidem iusticie seruatum est, in futurum vero nullum manet proprius ius, quia nihil amplius agendum superest, nec malum illud extrinsecus redire potest. Et igitur hoc ius creaturæ quadam ad rem potius, quam in re, & ideo propriissime pertinet ad iustitiam distributiam, ad quam proprieas formaliter non spectat restituere alteri quod suum est, vel erat; sed conferre id, ad quod habet alicuius, ratione alicuius dignitatis seu meriti.

*Eae iustitia
non minuit
dominum do-
minum.*

Vnde ultius dicitur, huiusmodi ius creaturæ ad rem, i.e. minuere perfectum Dei dominium, nec imperfectionem aliquam Deum inducere. Nam, vel haec imperfectora proueniret ex iure illo, quod tribuum creaturæ, vel ex necessitate illa ex suppositione quam dicimus esse in Deo. Non primum, quia quod creature habeat verum dominium rerum non minuit supremum Dei dominium: ergo neque quod habeat ius meriti vel satisfactionis ad aliquid, minuit dominium Dei. Neque etiam secundum, quia illa necessitas non oritur proprio ac formaliter ex iure creaturæ, sed quasi obiective tantum, formaliter autem prouenit ex rectitudine diuinæ voluntatis, supposita eiudem voluntatis libera promissione. Vnde non est diminutio domini, sed determinatio eius ad rectum ac perfectum ipsum, quæ optime stare potest cum pleno dominio, vel quoad specificationem, ratione honestatis actus, sicut determinatur libertas Dei ad dicendum verū, vel etiam quoad exercitium ex suppositione prioris liberæ voluntatis Dei, quæ sicut non diminuit libertatem, ita neque dominium. Sicut etiam necessitas fidelitatis seruandæ non minuit diuinum dominium, quia non prouenit ab extrinseco, sed ex suppositione proprio libertatis, & intrinseca rectitudine. Tandem dicitur, huiusmodi ius ad rem pertinens ad iustitiam distributiam tantum non refundi in personam nec constitueret illam proprie loquendo debitorem alteri habenti tale ius, sed potius ibi ipsi (vt dixit D. Thom.) quia scilicet, suis actionibus tam rectitudinem debet; & ideo hoc debitum nec cu-

A perfecto dominio, nec cum supra domini potestate repugnat: propter quod Fulgentius loco citato, in hunc modum scribit, *Ecce qualis est dominus nos-ter, vi donando debet, & quanto magis eum debitorem esse non piget: in quantum enim gratis largitur, in tantum debitor insuenerit: neque enim potest aliquis debitorem habere, nisi in eo, quod ipse dignatus fuerit, gratuata largitate conferre.*

Sed instabit adhuc aliquis, nam sola haec necessitas iustitiae distributiae, non satis est ad iustitiam Christi stabilendam. Primo quidem, quia supponit liberaliter promissionem acceptandi. Secundo, quia ratio iustitiae non est uniformis in vroque extrema, nam, Ex nam ex parte Christi est communiativa, ex parte vero parte Clericorum Dei dicitur esse tantum distributiva, quæ est longe *Quomodo
haec iustitia
possit esse ex
parte Dei
distributiva?* *Ex
parte Clericorum
Dei dicitur esse tantum distributiva, quæ est longe
tatius.*

B Tertio addi potest, quod licet in meritis & præmis magis appareat illa ratio iustitiae distributiae, in satisfactione autem & remissione culpæ auctio-poenæ a græ potest id intelligi, quia satisfactione non respicit distributionem vilam præmiorum, imo in hoc differt à merito. Ad primum respondeatur, id non esse contra rationem iustitiae, non enim postulat vera iustitia, vt vnuus possit alium cogere ad contrahendum, sed solum, ut seruata in omnibus æqualitate, possint voluntarie pacisci, & postum pactum ex iustitia seruandum sit, quod non solum in iustitiae distributiva, sed in omni fere iusta conventione reperitur: quod variis exemplis, tam in hoc, quam in præcedente puncto declaratum est. Ad secundum supra etiam dictum & probatum est, non oportere, actum iustitiae esse ita reciprocum, ut sit eiusdem reparationis in vroque extrema, maxime quando extrema sunt diuersi ordinis, & perfectionis.

Ad tertium

Ad tertium suppono, per se ac formaliter non requiri ad actum distributiae iustitiae, ut sit inter multos: quamvis enim fingeremus vnum tantum hominem, vel angelum meruisse gloriam, ad iustitiam distributiam pertineret, illi reddere præmium: licet ergo nomen distributionis ex ordine ad multis sumptum videatur, tamen iustitia distributiva formaliter non hoc significat, sed virtutem, quæ seruat ius quoddam ad rem fundatum in merito ac dignitate actionis, vel personarum. Hinc ergo respondeo, quod, licet remissio vel acceptatio, quæ satisfactione respondet, per se non respicit multos, sed vnum satisfactionem, nihilominus potest in ea habere locum ratio iustitiae distributiae, quia ius illud ad remissionem obtainendam per satisfactionem potest esse cum eadem proportione & æqualitate, quæ est inter meritum & præmium. Vnde, licet satisfactione in multis differat à merito, ut in principio secat, procedit, dictum est, & in eo præsentim, quod meritum per se respicit mercedem, & commodum merentis, satisfactione autem recompensationem iniuriarum & honorem personæ offendit; nihilominus ex satisfactione resultare potest commodum satisfaciens, vel ei pro quo satisfactione offertur, ut est remissio peccati aut poenæ; & quod hoc sequitur ex satisfactione ius ad tale commodum, simile illi quod est in merito, & ideo in hoc iure seruando potest etiam iustitia distributiva intercedere.

SECTIO VI.

Vtrum in satisfactione Christi seruatae fuerint leges omnes persæctæ iustitiae.

Q Vamquam hec quæstio videri possit ex superioribus definita: quoniam tamen interdum contingit, in aliquo merito vel satisfactione seruari propriam & æqualem iustitiam quamvis non undeque perfectam: ideo merito in speciali du-bitamus; an ita acciderit in CHRISTI satisfactio-

G

ne. Pra-